

Βιβλιοκρισία

BAUDIN L.— *La réforme du crédit*, Paris Librairie générale de Droit et de Jurisprudence, 1938.

Ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων L. Baudin δημοσιεύει εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐργασιῶν, αἵτινες ἐμφανίζονται εἰς τὴν ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του Collection d'études Economiques, δύο διαλέξεις του δοθείσας εἰς τὸ Conservatoire National de Arts et Mériers, ὅπου ἀσχολεῖται μὲ τὸ πρόβλημα τῶν ἐπενεκτέων μεταρρυθμίσεων ἐπὶ τῆς νομοθεσίας ἐν σχέσει μὲ τὴν πίστιν. Τὸ θέμα τοῦτο, ὡς γνωστόν, ἀπασχολεῖ τὰς Κυβερνήσεις καὶ ἐνδιαφέρει τὰ μέγιστα τὰ πιστωτικὰ ἱδρύματα καὶ τοὺς παράγοντας τῆς λαϊκῆς ἀποταμιεύσεως καὶ περισσότερο κατὰ τὴν πρόσφατον περίοδον. Αἱ μελετώμεναι καὶ ἐφαρμοζόμεναι μεταρρυθμίσεις πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἀποθλέπουν κυρίως εἰς τὴν προστασίαν τῆς λαϊκῆς ἀποταμιεύσεως, ἥτις περισσότερο ἐπλήγη κατὰ τὴν περίοδον τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως ἐξ αἰτίας τῆς ἀφερεγγυότητος τῶν τραπεζιτικῶν ἱδρυμάτων ἔναντι τῶν καταθετῶν. Εἰς τινὰ ὅμως κράτη τὸ πρόβλημα τῶν μεταρρυθμίσεων ἐπὶ τῆς πίστεως τίθεται ὑπὸ μᾶλλον σύνθετον ὄψιν, διότι διὰ τῶν μεταρρυθμίσεων τούτων δὲν ἐπιζητεῖται μόνον ἡ προστασία τῆς λαϊκῆς ἀποταμιεύσεως, ἀλλ' ἐπιζητεῖται ἐπὶ πλέον, ὡς ἐν Ἰταλίᾳ, ἡ διεΐσδυσις τοῦ κράτους εἰς τὸν τραπεζικὸν ὀργανισμόν, τοῦλάχιστον εἰς τὰ κυριώτερα πιστωτικὰ ἱδρύματα, ἅτινα προσλαμβάνουν τὸν χαρακτῆρα τῶν ἱδρυμάτων δημοσίου δικαίου.

Ὁ καθηγητὴς Baudin μὲ ἀπόλυτον σαφήνειαν ἐξετάζει τοὺς σκοποὺς τῶν προτεινομένων μεταρρυθμίσεων, ἀναπτύσσει τὰς δυσχερείας διὰ τὸ κράτος ὅπως ἀναπτύξη παρεμβατικὴν πολιτικὴν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, τὰ συστήματα, ἅτινα ἐφαρμόζονται ἐν τῇ ἐπιδιώξει τῆς πολιτικῆς τῶν μεταρρυθμίσεων τούτων εἰς τὰ κυριώτερα Εὐρωπαϊκὰ κράτη (Βέλγιον, Ἰταλίαν καὶ Γερμανίαν), ὡς καὶ τὰς ὑποστηρικθείσας ἀπόψεις ὑπὸ οἰκονομολόγων, ὡς ὁ Fisher, πρὸς δὲ καὶ τὴν ἀσκηθεῖσαν πολιτικὴν ὑπὸ πιστωτικῶν ἱδρυμάτων, ἐν τέλει δὲ ἐν συμπεράσματι διατυπώνει τὸν σκεπτικισμόν του ἐν σχέσει πρὸς τὴν σκοπιμότητα τῆς ἐφαρμογῆς εὐρείας παρεμβατικῆς πολιτικῆς ὑπὸ τοῦ κράτους ἐπὶ τῷ σκοπῷ περιορισμοῦ τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας εἰς τὴν τραπεζικὴν δρᾶσιν.

Ἡ φερεγγυότης τῶν Τραπεζῶν, ἡ ρευστότης τῶν στοιχείων αὐτῶν, ἡ δημοσιότης τῶν ἰσολογισμῶν τῶν καὶ ἡ εἰλικρίνεια καὶ ἀκρίβεια αὐτῶν, ἡ μεγαλυτέρα προστασία ἐνίων κατηγοριῶν τῆς λαϊκῆς ἀποταμιεύσεως, ἡ διάκρισις τῶν Τραπεζῶν εἰς Τραπεζὰς καταθέσεων καὶ εἰς Τραπεζὰς ἐπιχειρήσεων εἶναι θέματα, ὧν ἡ ὀρθότερα ἀντιμετώπισις δὲν δύναται νὰ συντελῇται ἄνευ τηρήσεως ὠρισμένων ἀρχῶν τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης, τῶν ὁποίων ἡ ἀξία καθίσταται ἀναμφισβήτητος καὶ συνε-

πῶς δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ ἡ γνώμη, ὅτι εἶναι σκόπιμον νὰ ὀργανωθῇ ἡ π ρ ό σ φ ο ρ ο ς ἐποπτεία ἐπὶ τῶν Τραπεζῶν κατὰ πόσον πληροῦνται ἐν τῇ λειτουργίᾳ αὐτῶν αἱ ἀρχαὶ αὗται χωρὶς νὰ θιγῇ ὁμῶς καὶ νὰ ἀποθαρρύνῃται ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία. Ἡ ὀργάνωσις τῆς προσφόρου ταύτης ἐποπτείας καθίσταται μέτρον σκόπιμον, ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψει ἡ ἀνάπτυξις τῆς λαϊκῆς ἀποταμιεύσεως καὶ ἡ διακλάδωσις αὐτῆς ἐν τῇ οἰκονομίᾳ, ἡ ἰδιαίτερα σημασία αὐτῆς ὡς παράγοντος οἰκονομικῆς προόδου, οἱ κίνδυνοι οὓς διατρέχει ἡ λαϊκὴ ἀποταμίευσις εἰς τὴν σύγχρονον πολυσύνθετον οἰκονομίαν καὶ μετ' αὐτῆς σύμπασα ἡ οἰκονομία, πρᾶγμα ὅπερ καθιστᾷ τὸ πρόβλημα τῆς ὀργανώσεως τῆς πίστεως ἐκ τῶν μᾶλλον φλεγόντων. Διὰ τοῦτο λοιπὸν κατὰ τὴν σύγχρονον περίοδον, ὅπου ἀκόμη τὸ κράτος ἐπεκτείνει περισσότερον τὸν κύκλον τῆς δράσεώς του, ἡ ἀσκήσις ἐποπτείας ὑπὸ τοῦ κράτους ἐπὶ τῶν πιστωτικῶν ἰδρυμάτων ἀποβαίνει μέτρον ἀπαραίτητον. Ἡ ἐποπτεία αὕτη δὲν δύναται νὰ ἀσκηθῇ κατὰ σύστημα ὁμοιόμορφον εἰς πάσας τὰς χώρας. Αἱ συνθήκαι τῆς οἰκονομίας, ἡ ἐπιδειχθεῖσα ὑπὸ τῶν τραπεζιτικῶν ἰδρυμάτων πρόνοια ἐν τῇ ἀσκήσει τῶν λειτουργιῶν αὐτῶν, πολλοὶ ἄλλοι παράγοντες δέον νὰ ἐπηρεάσουν τὸ μέτρον καὶ τὴν μορφήν τῆς ἐποπτείας τοῦ κράτους ἐπὶ τῶν Τραπεζῶν. Καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην τὰ συμπεράσματα τῆς συγγραφῆς ταύτης εἶναι ἄξια ἰδιαίτερας προσοχῆς, διότι ὁ διαπρεπὴς καθηγητὴς ἰδιαίτερώς σημειώνει τὰς προϋποθέσεις τῶν μεταρρυθμίσεων, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἐκδηλώνων τὸν σκεπτικισμόν του διὰ τὴν ἀνεξέλεγκτον ἐφαρμογὴν αὐτῶν.

Π. Β. ΔΕΡΤΙΑΗΣ

L. DUGE de BERNOVILLE: *Initiation à l'analyse statistique: Librairie gl'e de Droit et de jurisprudence* 1939, σελίδες 227, fr. 50.

Εἰς τὴν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ γνωστοῦ καθηγητοῦ B. Nogaro ἐκδομένην σειρὰν ἔργων ἀναφερομένων εἰς τὴν σύγχρονον Πολιτικὴν Οἰκονομίαν περιλαμβάνεται καὶ ἡ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ τρέχοντος ἔτους ἐκδοθεῖσα «Μύησις εἰς τὴν Στατιστικὴν ἀνάλυσιν» τοῦ L. D. de Bernoville.

Ἡ Γαλλικὴ στατιστικὴ βιβλιογραφία διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου τοῦ Bernoville προικίζεται δι' ἔργου ὅπερ, ἄνευ ὑπερβολῆς, δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς κλασσικόν, ὡς ἐκ τῶν ιδιοτήτων αὐτοῦ.

Πράγματι, καίτοι τοῦτο, κατὰ τὸν μετριόφρονα τίτλον του ἀποτελεῖ ἀπλὴν μύησιν εἰς τὴν νεωτέραν τεχνικὴν στατιστικὴν, ἐν τούτοις οὐδεμιᾷ τῶν νεωτέρων αὐτῆς μεθόδων τὴν ἀνάπτυξιν παραλείπει, ἐπιτυχανομένου τοῦ τοιούτου ἀποτελέσματος ἄνευ τῆς καταχρήσεως ἀνωτέρων μαθηματικῶν, τὰ ὁποῖα ἡ πλειονότης τῶν οἰκονομολόγων, ἂν μὴ ἡ ὀλότης αὐτῶν, ἀγνοεῖ παντελῶς, τόσον παρ' ἡμῖν ὅσον καὶ ἄλλαχοῦ. Τὰ μόνα μαθηματικὰ ἅτινα χρησιμοποιοῦνται εἰς τὰ πρῶτα δέκα κεφάλαια τοῦ βιβλίου, εἶναι τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς στοιχειώδους γυμνασιακῆς ἀλγέβρας, ἐπιδιωκόμενου ὅπως ἡ ἐκμάθησις τῶν ἐκτιθεμένων γίνεται, σχεδὸν ἀκόπως, ἄνευ οὐδεμιᾷς δηλαδὴ καταπονήσεως τοῦ ἀναγνώστου, ἐφαρμο-

ζομένης διὰ ταύτην τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐλαχίστου κόπου. Τὸ τελευταῖον μαρτυρεῖ οὐ μόνον τὴν συγγραφικὴν ἱκανότητα τοῦ συγγραφέως, ἀλλὰ πρὸ παντὸς τὴν ὀρθὴν παιδαγωγικὴν ἀντίληψιν τούτου ἐπὶ τῆς ἀποστολῆς ἐπιστημονικοῦ βιβλίου, προωρισμένου διὰ τὴν ἐκλαίκευσιν ἐπιστήμης, ἐν πολλοῖς, ἀγνώστου εἰς τὸ πολὺ κοινὸν σήμερον, παρὰ τὴν ἀφθονίαν τῶν στατιστικῶν δημοσιευμάτων, βιβλίου δὲ προσελκύοντος τὸν ἀναγνώστην, χωρὶς ἐκ τῆς ἀναγνώσεώς του νὰ γεννᾶται ἡ ἀνία εἰς αὐτόν.

Πάντα τὰ ἀνωτέρω χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ βιβλίου καθιστῶσιν τοῦτο, ὡς προελέχθη, κλασσικὸν καὶ δὴ διὰ τοὺς οἰκονομολογούντας ἐκείνους, οἵτινες οὔτε χρόνον, ἀλλὰ οὔτε καὶ διάθεσιν, πιθανῶς, ἔχουσιν ἵνα μελετήσωσιν τὴν τεχνικὴν στατιστικὴν κάπως βαθύτερον, προκειμένου νὰ ἀσχοληθῶσιν μετὰ ταῦτα εἰς τὰς ἐρεῦνας τῶν ἐπὶ τῆς φύσεως τῶν χρονολογικῶν σειρῶν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐσωτέραν ὑφὴν αὐτῶν, καὶ τῆς διακρίσεως ἐν αὐταῖς τῆς γενικῆς τάσεως καὶ τῶν λοιπῶν κινήσεων, ἐποχιακῆς καὶ κυκλικῆς, δεδομένου ὅτι ἡ δυναμικὴ τῆς οἰκονομικῆς σπουδῆ συνήθως μόνον συναρτῆσει ἀντιστοίχων χρονολογικῶν σειρῶν ἐπιτελεῖται. Ὁ οἰκονομολόγος ἐπιδιώκει νὰ ἐπαληθεύσῃ τὰς διαφόρους ὑποθέσεις τοῦ διὰ τῆς παρατηρήσεως, ὑποθέσεις, αἵτινες εἶναι ἀπότοκοι τῶν διαφόρων θεωριῶν ἐπὶ τῶν ἀμοιβαίων ἐπιδράσεων πολυαρίθμων φαινομένων ταῦτοχρόνως ἐξελισσομένων. Διὰ τὴν τοιαύτην ἐπαλήθευσιν δὲν ἀρκεῖ ἡ κατάστρωσις πινάκων ἀπλῶν ἀριθμητικῶν σειρῶν, ἀπαιτεῖται ὅπως οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι, οἵτινες ποσοτικὴν μετάφρασιν τῶν ἐκδηλώσεων τῶν ὑπ' ὅψει φαινομένων ἀποτελοῦσιν, ἐξαναγκασθῶσιν νὰ ὁμιλήσωσιν τρόπον τινά, κατὰ τὴν προσφυᾶ ἔκφρασιν τοῦ Rumellin. Ὁ ἐξαναγκασμὸς γίνεται διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν προσδιαζουσῶν ἐκάστοτε τεχνικῶν μεθόδων, ὧν τὴν ἔκθεσιν συνοπτικῶς μὲν, ἀλλὰ καὶ σαφῶς παρέχει ἡ «Μ ὕψις εἰς τὴν Στατιστικὴν ἀνάλυσιν» τοῦ κ. Bernoville.

Τὸ ὅλον ἔργον διαιρεῖται εἰς ἔνδεκα κεφάλαια.

Τὸ πρῶτον κεφάλαιον διαλαμβάνει περὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς Στατιστικῆς ἔτι δὲ καὶ βραχεῖαν ἱστορικὴν εἰσαγωγὴν περὶ αὐτῆς.

Τὸ δεύτερον κεφάλαιον ἀναφέρεται εἰς τὴν ἔνοιαν τῆς Στατιστικῆς μονάδος καὶ τὰς στατιστικὰς σειρὰς (σειρὰς συχνότητων καὶ σειρὰς χρονολογικὰς καὶ συναρτήσεις).

Τὸ τρίτον κεφάλαιον ἐξετάζει τὰ τῆς κεντρικῆς τάσεως τῶν στοιχείων σειρᾶς τινὸς (ἀντικείμενον, ὅρισμός καὶ ιδιότητες διαμέσου, γενικὸς τῶν μέσων ὅρισμός, μέσοι ἀπλοῖ καὶ ἀντιρροπικοί).

Τὸ τέταρτον κεφάλαιον ἀφαιρουῖται εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς διασπορᾶς τῶν στοιχείων σειρᾶς τινὸς (ἀντικείμενον τῶν χαρακτηριστικῶν τούτων, ἐνδοτεταρτημοριακὴ παρεκτροπή, μέση διαφορὰ τοῦ Gini, μέσον σφάλμα τετραγώνου, μέσον σφάλμα, γεωμετρικὴ ἀπόκλισις).

Τὸ πέμπτον κεφάλαιον ἐκθέτει τὰ περὶ τιμαρίθμων (ἥτοι τὰς γενικὰς ἀπόψεις ἐπὶ τῶν συνθετικῶν δεικτῶν, τοὺς συνθετικοὺς δείκτας τῶν μεταβολῶν τῶν τιμῶν, ἀριθμητικὰς ἐφαρμογὰς κλπ.).

Τὸ ἕκτον κεφάλαιον διατίθεται διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μεθόδων τῆς γραφικῆς ἀπεικονίσεως (διαγράμματα) καὶ περιλαμβάνει τὴν χρησιμότητα

τῶν τοιούτων ἀπεικονίσεων, τὰ συνηθέστερα διαγράμματα (πολικά, ὀρθογώνια) τὰς γραφικὰς συγκρίσεις τῶν στατιστικῶν καμπύλων, τὰ μετὰ λογαριθμικῆς κλίμακος διαγράμματα, τὰ χαρτογράμματα.

Τὸ ἔβδομον κεφάλαιον ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐξομαλύνσεως (ajustement) τῶν στατιστικῶν καμπύλων, ἥτοι μὲ τὴν γραφικὴν ἐξομάλυνσιν, τὴν διὰ συνεχῶν μέσων ἐξομάλυνσιν (μέσων κλιμακωτῶν καὶ κινητῶν μέσων) καὶ τὴν διὰ μαθηματικῶν τύπων ἐξομάλυνσιν (γραμμικὴ ἐξομάλυνσις διὰ τῆς μεθόδου τῶν ἐλαχίστων τετραγώνων κλπ.).

Τὸ ὄγδοον κεφάλαιον ἀφιεροῦται εἰς τὰς διπλὰς στατιστικὰς σειρὰς καὶ τὴν συσχέτισιν αὐτῶν, ἥτοι εἰς τὸ γενικὸν πρόβλημα τῆς συσχέτισεως, τὸν συντελεστὴν γραμμικῆς συσχέτισεως, τοὺς δείκτας τῆς μὴ γραμμικῆς συσχέτισεως, τὸν λόγον συσχέτισεως, τὴν σύγκρισιν τοῦ λόγου καὶ τοῦ συντελεστοῦ συσχέτισεως, ἀριθμητικὰς ἐφαρμογὰς, τὸν συντελεστὴν συμπτώσεως.

Τὸ ἔνατον κεφάλαιον ἀναφέρεται εἰς τὰς χρονολογικὰς σειρὰς καὶ τὴν συμμεταβολὴν αὐτῶν ἥτοι τὰς γενικότητας ἐπὶ τῆς διαρθρώσεως τῶν χρονολογικῶν σειρῶν, τὴν γενικὴν ἢ αἰωνόβιον τάσιν, τὰς ἐποχιακὰς μεταβολὰς, τὴν ἀριθμητικὴν σύγκρισιν τῶν χρονολογικῶν καμπύλων καὶ τοὺς δείκτας συμμεταβολῆς.

Τὸ δέκατον κεφάλαιον ἀναπτύσσει τὰ τῶν μικρῶν συσχέτισεων καὶ τὰ περὶ πολλαπλῆς συσχέτισεως.

Τὸ τελευταῖον κεφάλαιον ἐκθέτει τὰ τῆς Στατιστικῆς ἐπαγωγῆς, ἥτοι Ἐπαγωγή καὶ πιθανότης, τὸ σχῆμα Μπερνουγι καὶ ὁ νόμος τῶν μεγάλων ἀριθμῶν. Ἡ διωνυμικὴ κατανομή. Ἡ κανονικὴ κατανομή. Ἡ καμπύλη τοῦ Γκάους. Μερικαὶ ἐφαρμογαὶ τῶν ιδιοτήτων τῆς κανονικῆς κατανομῆς εἰς τὸ πρόβλημα τῆς κρίσεως ἐπὶ δειγμάτων. Ἀσυμμετρικαὶ κατανομαί. Καμπύλη τοῦ Γκῶλτον. Κανονικὴ συσχέτισις καὶ σημαντικαὶ τιμαὶ τοῦ συντελεστοῦ συσχέτισεως. Κριτήριον ποιότητος ἀναλυτικῆς τινος ἐξομαλύνσεως.

Κ. Α. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ

ANDRÉ PIATIER: L'évasion fiscale et l'assistance administrative entre États (Bibliothèque de Finances Publiques françaises et étrangères, publiée sous la direction de M.M. Allix et Jacomet, III). Librairie du Recueil Sirey, Paris 1938, pp. 362.

Ἡ γαλλικὴ δημοσιονομικὴ βιβλιογραφία ὥς καὶ ἡ διεθνὴς τοιαύτη ἐπλουτίσθη τελευταίως μὲ νέαν ἐργασίαν, σημαντικὴν καὶ λόγῳ τοῦ θέματος αὐτῆς καὶ λόγῳ τοῦ τρόπου χειρισμοῦ τούτου. Πράγματι, τὸ πρόβλημα τῆς καταπολεμήσεως τῆς φορολογικῆς διαφυγῆς, συγκαταλέγεται μετὰ τοῦ προβλήματος τῆς διεθνοῦς διπλῆς φορολογίας μεταξὺ τῶν κυριωτέρων προβλημάτων τῆς δημοσιονομικῆς θεωρίας καὶ πράξεως. Ἡ μεγάλη σπουδαιότης τῶν προβλημάτων τούτων καταδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι πλειστάκις μέχρι τοῦδε ἐπελήφθησαν τῆς ἐρεῦνης αὐτῶν, ὅχι μόνον ἰδιῶται ἐπιστήμονες, ἀλλὰ καὶ ἐπίσημοι διε-

θνείς οργανισμοὶ καὶ δὴ ὁ ὁργανισμὸς τῆς Γενεύης. Ἡ κατ' ἐπανάληψιν αὕτη ἐνασχόλησις δὲν ὀφείλεται μόνον εἰς τὸ μεγάλο θεωρητικὸν ἐνδιαφέρον τὸ ὁποῖον ἐμφανίζουν τὰ ἀνωτέρω προβλήματα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς σημαντικὰς δυσχερείας εἰς τὰς ὁποίας προσκόπτει ἡ ἐν τῇ πράξει ἀντιμετώπισις τούτων. Μεγάλας, ἰδίᾳ, δυσχερείας παρουσιάζει τὸ πρόβλημα τῆς φορολογικῆς διαφυγῆς καὶ τῆς πρὸς καταπολέμησιν ταύτης ἀμοιβαίας συνδρομῆς τῶν Κρατῶν, πρόβλημα ὅπερ ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον τῆς ἀνὰ χεῖρας ἐργασίας τοῦ κ. André Piatier.

Ὁ κ. Piatier, Γραμματεὺς τοῦ Διεθνoῦς Ἰνστιτούτου τῶν Δημοσίων Οἰκονομικῶν καὶ ἐκ τῶν ἐπιλέκτων μαθητῶν τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ Edg. Allix, ἐχειρίσθη τὸ θέμα του, θέμα, ὡς ἐλέχθη, ἀκανθῶδες, κατὰ τρόπον ἀριστοτεχνικόν, ἐπενεγκὼν πολλὰς πρωτοτύπους παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα ζητημάτων καὶ καταλήξας εἰς συμπεράσματα καὶ προτάσεις ἐνδιαφερούσας καὶ ἀξίας πολλῆς προσοχῆς. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἐργασία του ἀποτελεῖ πολύτιμον προσφορὰν εἰς τὴν διεθνή, ἰδιαίτερος δὲ εἰς τὴν γαλλικὴν δημοσιονομικὴν ἐπιστήμην, ἥτις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη δὲν εἶχεν ἐπιδείξει σημαντικὰς προόδους, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ἰδίᾳ μονογραφικῆς ἐξετάσεως εἰδικῶν θεμάτων.

* * *

Ὁ κ. Piatier διαιρεῖ τὴν μελέτην του εἰς τρία μέρη: Εἰς τὸ πρῶτον ἐρευνᾷ τὴν ἔννοιαν τῆς φορολογικῆς διαφυγῆς, εἰς τὸ δεύτερον τὰς δυνατότητας ἀντιμετωπίσεως ταύτης ὑπὸ τῶν καθ' ἕκαστα κρατῶν, εἰς δὲ τὸ τρίτον ἀσχολεῖται μὲ τὸ πρόβλημα τῆς διοικητικῆς συνεργασίας τῶν Κρατῶν πρὸς καταπολέμησιν τῶν φορολογικῶν καταστρατηγήσεων.

Ἀσχολούμενος μὲ τὸν καθορισμὸν τῆς ἐννοίας καὶ τοῦ περιεχομένου τῆς φορολογικῆς διαφυγῆς ὁ συγγραφεὺς, προβαίνει ἐν πρώτοις εἰς ἀποσαφήνησιν τῆς ἐννοίας ταύτης καὶ διαχωρισμὸν αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἐννοίας τοῦ φορολογικοῦ δόλου (ἔσωτε. φορολ. διαφυγῆς), συμβάλλων οὕτω εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς συγχύσεως, ἥτις ἐγένετο πολλάκις ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ. Περαιτέρω ἀναλύει τὰ αἷτια τοῦ φορολογικοῦ δόλου καὶ τῆς φορολογικῆς διαφυγῆς, ἐξετάζει τὴν σημασίαν αὐτῆς ἀπὸ ἀπόψεως κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἐρευνᾷ τὴν σχέσιν ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ φορολογικῆς διαφυγῆς καὶ διπλῆς φορολογίας. Ἐν τέλει ἐπιχειρεῖ ἴδιον, ἐπιστημονικῶς ὀρθότερον, ὄρισμὸν τοῦ φαινομένου τῆς φορολογικῆς διαφυγῆς καὶ συστηματικὴν καὶ ἐπιτυχὴ κατάταξιν τῶν διαφόρων περιπτώσεων ταύτης. Ἐν συνεχείᾳ ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει τὴν συνάφειαν ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ τοῦ προβλήματος τῆς φορολογικῆς διαφυγῆς καὶ ἐκείνου τῆς φορολογικῆς ἐπιπτώσεως, ἀναπτύσσων ἐνδιαφερούσας σχετικὰς ἀπόψεις.

Λίαν ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἐπίσης ἡ ἐρευνὰ τοῦ συγγραφέως ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἐὰν καὶ μέχρι ποίου σημείου αἱ διεθνεῖς κινήσεις κεφαλαίων ὀφείλονται εἰς φορολογικὰ αἷτια. Πρὸς τοῦτο ἐπιχειρεῖ κριτικὴν ἀνασκόπησιν τῶν ἀναπτυχθεισῶν παλαιότερων θεωριῶν περὶ τῶν διαφόρων αἰτίων μετακινήσεως τῶν κεφαλαίων, ἐπιφέρων πολλὰς ἀξιολόγους παρατηρήσεις· ἀκολούθως δὲ ἐρευνᾷ τὰς δυνατότητας μετρήσεως τῆς

φορολογικῆς διαφυγῆς διὰ τῆς παρακολουθήσεως τῶν μετακινήσεων κεφαλαίων, καταλήγων εἰς ἐνδιαφέροντα ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου συμπεράσματα.

Τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τοῦ α' μέρους εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν μορφῶν καὶ τῶν μέσων τῆς φορολογικῆς διαφυγῆς. Ὁ συγγραφεὺς προβαίνει εἰς ἐπιτυχῇ ταξινόμησιν τῶν διαφόρων μορφῶν φορολογικοῦ δόλου καὶ ἐκθέτει ἐν ἐκτάσει τὰ διάφορα μέσα εἰς τὰ ὅποια οἱ φορολογούμενοι προσφεύγουν πρὸς διαφυγὴν ἀπὸ τῶν ἐθνικῶν φορολογιῶν. Ἡ ἔκθεσις καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου γίνεται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως κατὰ τρόπον ἐπιστημονικῶς πρωτότυπον καὶ συμβάλλοντα σημαντικῶς εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ ζητήματος.

Εἰς τὸ β' μέρος τῆς μελέτης τοῦ ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει λεπτομερῶς τὰ δυνατὰ μέσα καταπολεμήσεως τῆς φορολογικῆς διαφυγῆς ὑπὸ τῶν καθ' ἕκαστα κρατῶν, ἐνεργούντων αὐτοτελῶς. Ἐκθέτει ἐν πρώτοις τὰ γενικὰ μέτρα ἐλέγχου κινήσεως τῶν κεφαλαίων καὶ συναλλαγματικοῦ ἐλέγχου, δι' ὧν ἐπιδιώκονται κυρίως οἰκονομικοὶ καὶ νομισματικοὶ σκοποί, καὶ ἀκολουθῶς ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἔρευναν τῶν μέτρων τοῦ Fiskus πρὸς ἐξουδετέρωσιν ἀποκλειστικῶς τῶν φορολογικῶν ἀντιδράσεων. Ἡ ἔκθεσις τῶν μέτρων τούτων εἶναι πλήρης, περιέχει δὲ πολλάς ὁρθὰς κρίσεις τοῦ συγγραφέως ἐπὶ τῶν ἐφαρμοζομένων σήμερον μέσων πρὸς καταστολὴν τῶν φορολογικῶν ἀντιδράσεων καὶ ἀξίας προσοχῆς ὑποδείξεις αὐτοῦ περὶ τῶν ἐπενεκτέων ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου τροποποιήσεων. Ἐνδιαφέρουσα εἶναι περαιτέρω ἡ διαπίστωσις εἰς τὴν ὁποίαν ὠδήγησε τὸν συγγραφέα ἡ ἐμπεριστατωμένη ὑπ' αὐτοῦ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος τούτου. Κατὰ τὸν κ. Piatier, τὰ μέτρα καταπολεμήσεως τῶν φορολογικῶν διαφυγῶν, τὰ ἐφαρμοζόμενα ὑπὸ τῶν μεμονωμένων Κρατῶν, δὲν ἔχουν καὶ δὲν δύνανται, ὥς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν, νὰ ἔχουν εἰ μὴ πενιχρὰ ἀποτελέσματα. Κατὰ συνέπειαν ἐπιβάλλεται ἡ ἐξεύρεσις ἑτέρου, περισσότερον ἀποτελεσματικοῦ, μέσου πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ ἀνωτέρω σκοποῦ. Δύναται ὥς τοιοῦτον μέσον νὰ χρησιμεύσῃ ἡ ἀμοιβαία συνδρομὴ τῶν Κρατῶν; Μὲ τὴν ἐξέτασιν τοῦ εἰδικωτέρου τούτου ζητήματος ἀσχολεῖται ὁ κ. Piatier εἰς τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον μέρος τῆς μελέτης του. Ἡ ἔρευνα τοῦ συγγραφέως καὶ εἰς τὸ τμήμα τοῦτο εἶναι ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν πλήρης. Ἐπιχειρεῖ οὗτος ἐν πρώτοις κριτικὴν ἔρευναν τῶν ἀντιρρήσεων αἱ ὁποῖαι διετυπώθησαν κατὰ τῆς παροχῆς βοηθείας ὑπὸ τῶν Κρατῶν πρὸς ἀλληλα χάριν φορολογικῶν σκοπῶν. Ἀκολουθῶς δὲ ἐκθέτει ἐκτενῶς τὰς προσπάθειάς αἱ ὁποῖαι κατεβλήθησαν ὑπὸ τῆς Κ. Τ. Ε. διὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ σκοποῦ τῆς διακρατικῆς διοικητικῆς συνεργασίας ἐπὶ τοῦ φορολογικοῦ πεδίου, ἀναλύων καὶ κρίνων τὰς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου θεωρητικὰς ἐργασίας τῶν ἐμπειρογνομόνων τῆς Γενεύης. Ἐν συνεχείᾳ ὁ συγγραφεὺς προβαίνει εἰς ἀνασκόπησιν τῶν μέχρι τοῦδε συναφθειςῶν ὑπὸ τῶν καθ' ἕκαστα Κυβερνήσεων συμβάσεων διοικητικῆς συνεργασίας πρὸς καταστολὴν τῶν φορολογικῶν διαφυγῶν καὶ ἐκθέτει τὰ οὐσιώδη σημεία τούτων. Ἐν τέλει ἐξετάζει τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνωτέρω μέσου καταπολεμήσεως τῆς φορολογικῆς διαφυγῆς καὶ καταλήγει εἰς τὴν δισπίπτωσιν τῆς ἀδυναμίας τούτου πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ ἐπι-

διωκομένου σκοποῦ, καὶ δι' ἄλλους λόγους, ἀλλὰ κυρίως λόγω τοῦ ἀνεφίκτου τῆς συνάψεως πολυμερῶν καὶ δὴ γενικῶν συμβάσεων φορολογικῆς συνεργασίας μεταξὺ τῶν Κρατῶν.

Μετὰ σύντομον ἐξέτασιν καὶ διαφόρων ἄλλων προταθέντων σχεδίων πρὸς καταστολὴν τῶν φορολογικῶν διαφυγῶν ὁ συγγραφεὺς καταλήγει εἰς τὸ γενικὸν συμπέρασμα, ὅτι λόγω τῆς ἀνεπαρκείας ὅλων τῶν μέσων τούτων ὅπως συμβάλουν οὐσιωδῶς εἰς τὸν ἀνωτέρω σκοπὸν, ἡ πραγματοποίησις τούτου πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ κυρίως ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ πεδίου. Εἰδικώτερον ἐνδείκνυται, κατὰ τὸν συγγραφέα, ἡ ἐφαρμογὴ μεταρρυθμίσεων ἀφ' ἑνὸς εἰς τὰς φορολογικὰς διοικήσεις τῶν καθ' ἕκαστα χωρῶν διὰ συγχρονισμοῦ τούτων καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὰ ἐθνικὰ φορολογικὰ συστήματα. Μὲ τὸ περιεχόμενον τῶν μεταρρυθμίσεων τούτων ἀσχολεῖται ὁ συγγραφεὺς εἰς τὰς τελευταίας σελίδας τοῦ βιβλίου του.

Γενικῶς ἡ ἐργασία τοῦ κ. Piatier, συντεταγμένη μὲ μέθοδον καὶ σαφήνειαν καὶ περιλαμβάνουσα πλείστας πρωτοτύπους ἀπόψεις καὶ νέα στοιχεῖα, στηριζομένη δὲ εἰς πλουσίαν καὶ ἐπιμελῶς ἐπεξεργασμένην βιβλιογραφίαν, ἀποτελεῖ, ὡς ἐλέχθη, σημαντικὴν συμβολὴν εἰς τὴν δημοσιονομικὴν ἔρευναν.

ΑΓΓ. Θ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

H. GROSS, Die wirtschaftliche Bedeutung Südosteuropas für das deutsche Reich. — R. W. Kohlhammer Verlag. Stuttgart u. Berlin 1938 σ. 26.

Εἶναι γνωστὴ ἡ δραστηριότης, τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξεν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὰ Βαλκάνια καὶ γενικώτερον εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν Εὐρώπην ἡ Γερμανία διὰ νὰ ἐπιτύχῃ μίαν εὐρυτέραν οἰκονομικὴν διείσδυσιν εἰς τὰς χώρας τοῦ τμήματος τούτου. Ἡ δραστηριότης αὕτη ἐπέτυχε πράγματι ἐν πολλοῖς τοῦ σκοποῦ της καὶ εἶχε μέχρι τοῦδε ὡς ἀποτέλεσμα τὴν σημαντικὴν αὔξησιν τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν τῆς Γερμανίας μὲ τὴν σαφῶς διαγραφομένην δυνατότητα ἔτι μεγαλυτέρας ἀναπτύξεως αὐτῶν. Οὕτω π. χ. ἡ συμμετοχὴ τῆς Γερμανίας εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἐξωτερικὸν ἐμπόριον ἠύξησεν εἰς ἑκατοστιαίαν ἀναλογίαν ὡς πρὸς τὸ σύνολον τῶν ἑλληνικῶν εἰσαγωγῶν ἀπὸ 10,3 κατὰ τὸ ἔτος 1933 εἰς 27,2 κατὰ τὸ ἔτος 1937 καὶ ὡς πρὸς τὸ σύνολον τῶν ἐξαγωγῶν ἀπὸ 13,7 εἰς 31.

Τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα προεκάλεσαν κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας ἔντονον ἀντίδρασιν κυρίως ἐν Ἀγγλίᾳ, προκληθείσης οὕτω εὐρυτέρας συζητήσεως ἐπὶ τῆς γερμανικῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν Εὐρώπην, ἥτις προσεῖλκυσε τὴν γενικὴν προσοχήν.

Ἐνδιαφέρουσα κατὰ συνέπειαν ἀποβαίνει ἡ παρακολούθησις τῆς συζητήσεως ταύτης, ἰδίᾳ δὲ ἡ γνῶσις τῶν ἀπόψεων, τὰς ὁποίας οἱ γερμανικοὶ κύκλοι ὑποστηρίζουν ἐπὶ τοῦ ζητήματος. Τὰς γερμανικὰς ἀπόψεις ἀνευρίσκομεν κατὰ τρόπον συστηματικὸν ἐκτιθεμένας εἰς τὴν τελευταίαν μελέτην τοῦ Hermann Gross, γνώστου τῆς οἰκονομίας τῶν χω-

ρῶν τῆς Ν. Α. Εὐρώπης, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ οἰκονομικὴ σημασία τῆς Ν. Α. Εὐρώπης διὰ τὴν Γερμανίαν».

Ἡ μελέτη αὕτη τοῦ Gross σκοπεῖ εἰδικώτερον νὰ καθορίσῃ τὰς βάσεις τοῦ ἐμπορίου τῆς Γερμανίας μετὰ τῆς Ν. Α. Εὐρώπης, τὰς ἀνάγκας ἐφ' ὧν τοῦτο θεμελιούται καὶ νὰ χαράξῃ γενικὰς κατευθυντηρίου γραμμὰς διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἐμπορίου τούτου.

Αἱ ἀπόψεις ἃς ἐκθέτει ὁ Gross, ἔχουν ἓν περιλήψει ὡς ἀκολουθῶς:

Αἱ μεταξὺ δύο χωρῶν οἰκονομικαὶ σχέσεις διὰ ν' ἀναπτυχθοῦν καὶ διαρκέσουν πρέπει νὰ εἶναι ἐπωφελεῖς δι' ἀμφοτέρω τὰ μέρη. Εἶναι δὲ τόσο ἐπωφελέστεραι, ὅσον περισσότεραι δυνατότητες ἀλληλοσυμπληρώσεως ὑφίστανται μεταξὺ τῶν οἰκονομιῶν τῶν χωρῶν αὐτῶν. Ἡ κατάδειξις ὅθεν τῶν διαφορῶν τῶν οἰκονομιῶν τῆς Ν. Α. Εὐρώπης ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς Γερμανίας ἀφ' ἑτέρου καὶ ἡ κατανόησις τῆς ἀμοιβαίας αὐτῶν ἐξαρτήσεως, θέλει καταστήσῃ φανεράν τὴν σημασίαν τῆς Ν. Α. Εὐρώπης διὰ τὴν Γερμανίαν.

Ἡ Γερμανία ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν — μὲ παροδικὴν διακοπὴν κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον — σημαντικὸς πελάτης καὶ προμηθευτὴς τῶν χωρῶν τῆς Ν. Α. Εὐρώπης. Οὕτω π. χ. ἡ Γερμανία κατέχει ἀπὸ τοῦ 1922 τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον τῆς Ρουμανίας. Νῦν δέ, μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Αὐστρίας, ὁπότε καὶ πλησιέστερον γεωγραφικῶς καὶ συγκοινωνιακῶς εὐρέθησαν αἱ χώραι τῆς Ν. Α. Εὐρώπης πρὸς τὴν Γερμανίαν, εὐνοϊκώτεροι ὅροι ἐδημιουργήθησαν διὰ τὸ ἐμπόριον τῶν χωρῶν αὐτῶν μετὰ τῆς Γερμανίας.

Ἀφ' ἑνὸς διότι ἡ Αὐστρία σημαντικὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς διέτηρει μετὰ τῆς Ν. Α. Εὐρώπης, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ἐτέθη τέρμα εἰς τὰς προσπάθειας διὰ μίαν οἰκονομικὴν ἔνωσιν τῶν παραδουναβίων χωρῶν, ἡτις θὰ ἐξησθένει σημαντικῶς τὴν οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν ἐπιρροὴν τῆς Γερμανίας εἰς τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Εὐρώπης καὶ ἀνίκανος θὰ ἦτο διὰ μίαν ἐνίσχυσιν τῆς ἐπιδιωκομένης ἀναπτύξεως τῶν οἰκονομιῶν τῶν χωρῶν τοῦ τμήματος τούτου.

Τὸ ἐμπόριον μεταξὺ Γερμανίας καὶ Ν. Α. Εὐρώπης ἔχει ὡς βάσιν τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Γερμανία παρουσιάζει μεγάλην καὶ σταθεράν ἀνάγκην τῶν ἐν τῇ Ν. Α. Εὐρώπῃ παραγομένων ἀγαθῶν, δυναμένη ν' ἀπορροφήσῃ ὀλόκληρον σχεδὸν τὸ πλεόνασμα τῆς παραγωγῆς τῆς περιοχῆς ταύτης καὶ ὅτι εἶναι εἰς θέσιν, λόγῳ τῆς λίαν ἀνεπτυγμένης βιομηχανίας της μέσων παραγωγῆς, νὰ ἐφοδιάζῃ τὴν περιφέρειαν ταύτην διὰ μηχανμάτων καὶ εἰδικευμένων τεχνιτῶν, συντελοῦσα οὕτω εἰς τὴν οἰκονομικὴν αὐτῆς ἀνάπτυξιν.

Ὅθεν αἱ δυνατότητες οἰκονομικῆς ἀλληλοσυμπληρώσεως τῆς Γερμανίας, ὡς βιομηχανικῆς χώρας, καὶ τῆς ἐν οἰκονομικῇ ἐξελίξει εὐρισκομένης Ν. Α. Εὐρώπης, ὡς παραγωγοῦ πρώτων ὑλῶν, εἶναι ἐξαιρετικά. Ἡ ζώνη τῆς Μεσευρώπης παράγει σιτηρὰ καὶ τρέφει μεγάλα ζῶα. Ἡ ζώνη τῆς Μεσογείου παράγει εἶδη κηπουρικῆς καὶ βιομηχανικὰ φυτὰ. Ταῦτα οὐδὲν ὅπως, ἢ ἀνεπαρκῶς παράγονται ἐν Γερμανίᾳ. Εἶναι ὅθεν προφανὲς ποίαν σημασίαν ἔχει διὰ τὴν Γερμανίαν ἡ ἀπόκτησις των. Ἡ κατὰ

τὰ τελευταῖα δὲ ἔτη, λόγῳ τοῦ ἀγροτικοῦ ὑπερπληθυσμοῦ, ἐντατικοποίησης τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς καὶ ἀνάπτυξης τῆς καλλιεργείας βιομηχανικῶν φυτῶν, ἀνταποκρίνεται ἔτι πληρέστερον πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς γερμανικῆς εἰσαγωγῆς.

Ἀλλὰ πλὴν τούτου αἱ χῶραι τῆς Ν. Α. Εὐρώπης διαθέτουν σημαντικὸν ἔδαφικὸν πλοῦτον, τοῦ ὁποῖου ἡ ἐκμετάλλευσις εὐρίσκεται εἰς τὰς ἀπαρχάς της. Οὗτος συνίσταται ἐξ ὑλῶν, αἱ ὁποῖαι εἰς ἀνεπαρκεῖς μόνον ποσότητας ὑφίστανται ἐν Γερμανίᾳ. Παρὰ δὲ τὴν τάσιν τῶν χωρῶν αὐτῶν πρὸς ἐπιτόπιον κατεργασίαν τοῦ ἔδαφικοῦ των πλούτου, ἐπὶ μακρὸν εἰσέτι θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἀποστέλουν αὗται τὰ περισσεύματά των εἰς τὴν Γερμανίαν.

Τὴν Γερμανίαν ὁμως ἡ Ν. Α. Εὐρώπη ἐνδιαφέρει ὄχι μόνον πρὸς πλήρωσιν τῶν εἰς πρώτας ὕλας ἀναγκῶν της, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν διάθεσιν τῶν βιομηχανικῶν εἰδῶν της. Αἱ χῶραι τοῦ τμήματος τούτου, δημιουργοῦσαι νῦν τὴν βιομηχανίαν των, παρουσιάζουν δυνατότητας εὐρείας εἰσαγωγῆς μηχανημάτων παραγωγῆς καὶ λοιπῶν βιομηχανημάτων. Οὕτω ἡ Γερμανία δύναται νὰ ἐξάγῃ «Ἔργασίαν» ἔχουσα περίσσειαν τοιαύτης, καὶ ὀφείλει νὰ εἰσάγῃ «Ἐδαφος», καθὼς «Volk ohne Raum».

Ἡ τελεία ταύτη οἰκονομικὴ ἀλληλοσυμπλήρωσις Γερμανίας — χωρῶν Ν. Α. Εὐρώπης οὐδένα κίνδυνον διαταράξεως διατρέχει ἐκ τῶν ἀναμενόμενων μεταβολῶν εἰς τὸν βιομηχανικὸν ἐξοπλισμὸν τῶν χωρῶν αὐτῶν. Εἰς τὸ μέλλον θὰ εἰσάγουν ὀλιγώτερα εἶδη καταναλώσεως, ἀλλὰ περισσότερα μηχανήματα καὶ βιομηχανικὰς ὕλας, θὰ ἐξάγουν ὀλιγώτερας γεωργικὰς καὶ ὀρυκτὰς ὕλας, ἀλλὰ περισσότερα κατεργασμένα προϊόντα. Συγχρόνως δὲ ἡ οἰκονομικὴ ἐξέλιξις τῶν χωρῶν τούτων θὰ προκαλέσῃ καὶ αὔξησιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ πληθυσμοῦ των εἰς πολύτιμα ἀγαθὰ καὶ παραγωγικὰ μέσα μεγαλυτέρας ἀξίας.

Τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον τῆς Γερμανίας μετὰ τῆς Ν. Α. Εὐρώπης δὲν ἠὔξησεν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μόνον ἀπολύτως. Ἡ συμμετοχὴ τῶν χωρῶν τοῦ τμήματος τούτου εἰς τὰς εἰσαγωγὰς καὶ ἐξαγωγὰς τῆς Γερμανίας ἠὔξησεν πολὺ περισσότερον τῆς τῶν ἄλλων χωρῶν. Ἡ συμμετοχὴ τῆς Ν. Α. Εὐρώπης εἰς τὰς γερμανικὰς εἰσαγωγὰς ἀνῆλθεν ἀπὸ 5,9 κατὰ τὸ 1932 εἰς 12,3 κατὰ τὸ ἔτος 1937 καὶ εἰς τὰς ἐξαγωγὰς ἀπὸ 4,0 εἰς 11,3.

Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου Γερμανίας — Ν. Α. Εὐρώπης συνετέλεσεν καὶ ἡ ἐμπορικὴ πολιτικὴ τοῦ Ἐθνικοσοσιαλισμοῦ. Τὴν πρὸ αὐτοῦ γερμανικὴν ἐμπορικὴν πολιτικὴν ἐχαρακτήριζεν παθητικότης. Μετὰ τὸ «Νέον Σχέδιον» τοῦ Schacht (1934) αἱ γερμανικαὶ εἰσαγωγαὶ ἐστράφησαν συστηματικῶς πρὸς τὴν παρουσιάζουσαν πολλὰς δυνατότητας ἐμπορικῶν συναλλαγῶν Ν. Α. Εὐρώπην. Ἡ Γερμανία ἠνέχθη κατ' ἀρχὰς παθητικὸν ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον ἔναντι τῆς Ν. Α. Εὐρώπης, ἐνισχύσασα τὴν ἀγοραστικὴν κίνησιν τῆς περιφερείας ταύτης. «Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αἱ νοτιοανατολικαὶ χῶραι ἠδύναντο διὰ τῶν ἔναντι τῆς Γερμανίας ἀπαιτήσεων των ν' ἀγοράζουν παρ' αὐτῆς εἰς λίαν εὐνοϊκοὺς ὅρους τὰ διὰ τὴν οἰκονομικὴν των ἀναδιοργάνωσιν ἀναγκαῖα μέσα παραγωγῆς καὶ πολύτιμα εἶδη».

Οὕτω τὸ γερμανικὸν κεφάλαιον ἐνεφανίσθη εἰς τὰς χώρας ταύτας ὑπὸ τὴν μορφήν ἐμπορικοῦ κεφαλαίου καὶ εἰδικευμένης ἐργασίας. Τοποθετήσεις κεφαλαίων εἰς τὴν Ν. Α. Εὐρώπην δὲν ἦσαν δυναταὶ διὰ τὴν Γερμανίαν στερουμένην μετὰ τὸν πόλεμον κεφαλαίων πρὸς ἐξαγωγήν.

Παρὰ τὰς ἀνησυχίας τὰς δημιουργηθείσας ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, ἡ ἐμπορικὴ πολιτικὴ τῆς Γερμανίας εἰς τὰ Βαλκάνια οὐδόλως ἔχει πολιτικούς σκοπούς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν τῶν ὡς ἄνω δύο Κρατῶν, ἣτις εἶναι «πολιτικῶς» καθωρισμένη. Ἡ προσπάθεια δὲ τῶν χωρῶν αὐτῶν νὰ ἐκτοπίσουν ἐκ τῆς Ν. Α. Εὐρώπης τὴν Γερμανίαν δὲν εἶναι δυνατόν ἢ ν' ἀποτύχη, διότι ἀντιτίθεται εἰς τὰ συμφέροντα αὐτῶν τῶν χωρῶν τῆς Ν. Α. Εὐρώπης. Δυνατότης μονίμων ἐμπορικῶν συναλλαγῶν Δυτικῶν Δυνάμεων — Ν. Α. Εὐρώπης δὲν ὑπάρχει, καθότι τὰ ὑπερθαλάσσια τμήματα τῆς Βρεττανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τῆς Γαλλίας παράγουν τὰ αὐτὰ — ἐνίοτε ἀνωτέρας ποιότητος καὶ εὐθηνότερα — προϊόντα καὶ ἀπολαύουν ἰδιαίτερας δασμολογικῆς εὐνοίας. Τούναντίον ἡ Γερμανία εὐρισκομένη ἐγγύτερον πρὸς τὴν Ν. Α. Εὐρώπην εἶναι καταλληλοτέρα ἀγορὰ δι' ὠρισμένα εὐαίσθητα προϊόντα. Κυρίως δὲ εἶναι διατεθειμένη, συμφώνως πρὸς τὰς ἐπιδιώξεις τῆς οἰκονομικῆς τῆς πολιτικῆς καὶ λόγῳ τῆς ἐλλείψεως ὑπερθαλασσίων κτήσεων, νὰ πληρώνη εἰς τὴν Ν. Α. Εὐρώπην ὑψηλοτέρας τιμᾶς.

Γ. ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΣ

W. SCHUMANN: *Die Römischen Protokolle als wirtschaftspolitisches Problem.* — Λειψία 1939, σελ. 195.

Τὰ ἐν Ρώμῃ τὴν 17 Μαρτίου 1934 ὑπογραφέντα πρωτόκολλα μεταξὺ Ἰταλίας, Αὐστρίας καὶ Οὐγγαρίας ἐπεδίωκον σκοπούς πολιτικούς δι' οἰκονομικῶν μέσων. Πράγματι, ἡ τότε πολιτικὴ κατάστασις διέφερε σημαντικῶς τῆς σημερινῆς, καὶ τὰ τρία κράτη ταῦτα ἐπεθύμουν νὰ συνδεθοῦν στενότερον διὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν καλύτερον δύο κινδύνους ἢ τοῦλάχιστον ὑποτιθεμένους τοιούτους, τὴν Γερμανίαν ἀφ' ἑνὸς καὶ τὴν ὑπὸ γαλλικὴν ἐπιρροὴν καὶ προστασίαν εὐρισκομένην μικρὰν συνεννόησιν ἀφ' ἑτέρου.

Τὰ ὡς ἄνω πρωτόκολλα ἐπεδίωξαν κυρίως τὴν βελτίωσιν τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας διὰ τῆς ἐξασφαλίσσεως εἰς αὐτὰς μεγαλυτέρας ἐξαγωγῆς εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὥστε νὰ δυνηθοῦν νὰ ἀντισταθοῦν καλύτερον ἐναντίον τῶν ὑποτιθεμένων τάσεων ἐπεκτάσεως τῆς Γερμανίας πρὸς Νότον καὶ πρὸς Ἀνατολὰς. Ἡ Ἰταλία ἐπεθύμει τότε τὴν πάσῃ θυσίᾳ διατήρησιν τῆς ἀνεξαρτήτου Αὐστρίας, καὶ ἀντελήφθη ὅτι τοῦτο ἐπιτυγχάνεται καλύτερον διὰ τῆς ἀγορᾶς προϊόντων τῆς ἢ διὰ τῆς χορηγήσεως δανείων, παροδικῶς μόνον βελτιούντων τὴν κατάστασιν.

Ἀφοῦ ὁ συγγραφεὺς ἐξέθεσεν ἐν ἐκτάσει πῶς τοὺς ἄνω λόγους τῆς συνάψεως τῶν πρωτοκόλλων τῆς Ρώμης τῆς 17 Μαρτίου 1934 καὶ τῶν ἐπὶ τούτων βασισθεισῶν μεταγενεστέρων συμφωνιῶν, προέβη εἰς ἀνά-

λυσιν τῆς οἰκονομίας τῶν τριῶν κρατῶν, ἰδίᾳ τῆς γεωργικῆς, βιομηχανικῆς καὶ μεταλλευτικῆς παραγωγῆς αὐτῶν, ὡς καὶ τοῦ μέχρι τοῦ 1933 ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου των. Ἐκ ταύτης προκύπτει ὅτι οὐδέν τῶν κρατῶν τούτων δύναται νὰ ἐπιτύχῃ πλήρη αὐτάρκειαν καὶ οὕτω ἡ προσπάθεια τῆς ἀναπτύξεως τῶν μεταξὺ αὐτῶν συναλλαγῶν μόνον ὠφέλειαν δι' αὐτὰ ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ.

Γεγονὸς εἶναι ὅτι ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν πρωτοκόλλων τούτων, συνεργούτων καὶ τῶν ἐναντίον τῆς Ἰταλίας κυρώσεων, τοῦ Ἀθησυνιακοῦ πολέμου, τῆς αὐξήσεως τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος ἐν γένει καὶ εἰδικῶς ἐν Γερμανίᾳ, ἡ ὁποία εἰς μεγάλην κλίμακα συναλλάσσεται μετὰ τῶν τριῶν κρατῶν τούτων, ὁ ὑπὸ τούτων ἐπιδιωχθεὶς σκοπὸς ἐπετεύχθη πλήρως. Μόνον μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Οὐγγαρίας δὲν ἐπετεύχθη, ἔνεκα εἰδικῶν λόγων, σημαντικὴ ἐνίσχυσις τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν.

Σήμερον, κατόπιν τῆς δημιουργίας τοῦ ἄξονος Βερολίνου—Ρώμης, τῶν νεωτέρων συμφωνιῶν μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Γιουγκοσλαβίας καὶ ἰδίᾳ τῆς ἐνώσεως τῆς Αὐστρίας μετὰ τῆς Γερμανίας, τὰ πρωτόκολλα τῆς Ρώμης τῆς 17 Μαρτίου 1934 ἀνήκουν εἰς τὸ παρελθόν. Ἡ ἀνά χειρας μελέτη δὲν στερεῖται ὅμως ἐνδιαφέροντος, καθόσον εἶναι ἀρτία καὶ λίαν συστηματικὴ, καὶ ἐπὶ πλέον ἔχει ὡς ἀντικείμενον τὴν μόνην πραγματοποιηθεῖσαν πρακτικὴν ἀντιμετώπισιν τῶν μεταπολεμικῶν δυσχερειῶν τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης.

Δ. Ι. ΔΕΛΙΒΑΝΗΣ

M. LASCARIS. Salonique à la fin du XVIIIe siècle. (D'après les rapports consulaires français). Athènes 1939.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος ἡ Γαλλία κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν ἐμπορικὴν καὶ ναυτιλιακὴν κίνησιν τῆς Θεσσαλονίκης. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον αἱ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης κ. Λάσκαρι δημοσιευόμεναι ἐκθέσεις τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην γάλλων προξένων παρέχουν πολὺτιμα στοιχεῖα διὰ τὴν ἐμπορικὴν καὶ γενικώτερον τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ πλείστον Ἑλληνικῶν πόλεων.

Καὶ οἱ τρεῖς πρόξενοι, τῶν ὁποίων δημοσιεύονται αἱ ἐκθέσεις, παρέχουν ὅχι μόνον πληθὺν πολυτίμων ἐμπορικῶν πληροφοριῶν διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἱστορίαν καθ' ὅλου, ἀλλὰ συνοδεύουν καὶ τὰς πληροφορίας των μὲ γενικωτέρας κρίσεις ἐπὶ τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου τοῦ τόπου καὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἐμπορίου ἐν αὐτῷ. Ὅσον δὲ καὶ ἂν πρόκειται περὶ ὑποκειμενικῶν γνωμῶν, ἀπεικονίζουσιν πολλάκις ἐναργῶς τὰ βαθύτερα αἷτια τῶν οἰκονομικῶν μεταβολῶν, τὰ ὁποῖα διὰ τὸν ἀπληροφόρητον ἱστορικὸν παραμένουν ἄγνωστα.

Οὕτω π. χ. ἡ ἐξήγησις τοῦ Felix Beaujouz διὰ τὰς μεταβολὰς τὰς ἐπελθούσας εἰς τὸ ἐμπόριον τῆς Θεσσαλονίκης καὶ διὰ τὰς ἐπελθούσας μειώσεις τῶν ἐμπορικῶν ἐξαγωγῶν, τὰς ὁποίας ἀποδίδει ἐν μέρει εἰς

τὴν προσπάθειαν τῆς Γερμανίας ὅπως κατακτήσῃ τὰς ὀθωμανικὰς ἀγοράς, ἤδη ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 18ου αἰῶνος, ὅσον καὶ ἂν φαίνεται παράδοξος διὰ τὴν περίοδον ἦν ἀφορᾷ, δὲν εἶναι ἐν τούτοις καὶ ἀπίθανος.

Ἄλλ' ἀνεξαρτήτως τῶν ὑποκειμενικῶν ἐξηγήσεων τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπαρχούσης κρίσεως κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, εἰς τὰ δημοσιευόμενα ὑπομνήματα ὑπάρχει πληθώρα ὕλικου διὰ τὸν ἱστορικὸν τῆς οἰκονομίας, ἀπομένει δὲ ἡ συσχέτισις τούτου μὲ τὰ ἐξ ἄλλων πηγῶν ὑπάρχοντα στοιχεῖα καὶ ἡ ἐντεῦθεν ὁλοκλήρωσις τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως μιᾶς τῶν σπουδαιοτέρων πόλεων τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Γενικώτερον πρέπει νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ἡ δημοσίευσις ἀρχείων, ἐκθέσεων καὶ γενικώτερον στοιχείων ἀφορώντων τὴν οἰκονομικὴν τῆς χώρας ἱστορίαν, παρὰ τὰς προσπάθειας τοῦ ἀειμνήστου Ἀνδρεάδη, ἔχει γενικῶς καθυστερήσει, εἰς τοῦτο δ' ἐν τινι μέτρῳ δέον ν' ἀποδοθῇ καὶ ἡ παρατηρουμένη ἔλλειψις μελετῶν οἰκονομικῆς ἱστορίας καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι διὰ τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν σημαντικωτάτων οἰκονομικῶν ζητημάτων, χρησιμοποιοῦμεν ἀκόμη ἀνεξακριβώτους ὑποθέσεις.

Ἡ προσπάθεια ἐπομένως τοῦ κ. Λάσκαρι εἶναι πλείστου λόγου ἀξία διότι προσθέτει σημαντικώτατα στοιχεῖα, πολύτιμα ὅχι μόνον διὰ τὸν ἱστορικόν, ἀλλ' ἀκόμη καὶ πρὸ παντὸς διὰ τὸν ἐρευνητὴν τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως τῆς Ἑλλάδος.

I. Δ. ΠΙΝΤΟΣ

I. ΑΓΛΑΪΑΣ ΠΑΓΚΑΛΟΥ: Αἱ μέθοδοι εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην.

II. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΑΡΑΧΩΒΙΤΟΥ: Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ νομίσματος ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν διακυμάνσεων. (Ἐκδόσεις τοῦ Φροντιστηρίου τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν καθηγητῶν κ. κ. Κ. Βαρβαρέσου καὶ Ξ. Ζολώτα καὶ τοῦ ὑφηγητοῦ κ. I. Πίντου). Ἀθῆναι 1938.

Τὸ Φροντιστήριον τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας τῆς Νομικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν ἐπετέλεσεν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους μίαν ἀξιόλογον καινοτομίαν. Ἀπὸ τινων ἐτῶν, ὡς γνωστόν, οἱ τεταρτοετεῖς φοιτηταὶ τοῦ Τμήματος τῶν πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν ἐπεξεργάζονται, ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τῶν καθηγητῶν των, διάφορα θέματα κοινωνικῆς οἰκονομικῆς, καθ' ὠρισμένας δ' ἐκ τῶν προτέρων ἡμέρας προβαίνουν ἐν τῷ φροντιστηρίῳ εἰς ἀνάπτυξιν τῆς ἐργασίας των, ἣν ἐπακολουθεῖ συζήτησις καὶ κριτικὴ ἐκ μέρους πρῶτον τῶν σπουδαστῶν καὶ τέλος τῶν παρισταμένων καθηγητῶν. Κατορθοῦται οὕτω, παραλλήλως πρὸς τὴν γενικὴν θεωρητικὴν προπαίδευσιν τῶν σπουδαστῶν, ἡ παρότρυνσις των πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν καὶ ἡ διὰ τῆς διερευνήσεως αὐτοτελῶν θεμάτων ἀνάπτυξις συνθετικῆς πρωτοβουλίας.

Οἱ διευθύνοντες ὁμῶς τὸ Φροντιστήριον κ. κ. Κ. Βαρβαρέσσος, Ξ. Ζολώτας καὶ I. Πίντος ἔκριναν ὅτι οἱ σκοποὶ τοῦ ἔργου των θὰ ἐξυπηρετοῦντο πληρέστερον, ἂν αἱ κατ' ἔτος βραβευόμεναι ὡς ἀρτιώτεραι τῶν φροντιστηριακῶν τούτων μελετῶν ἐξετυποῦντο δαπάναις τοῦ Πανεπιστημίου. Τὸ νέον τοῦτο βῆμα, συντελεσθὲν ἤδη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος

ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους 1937 — 1938, ἔχει δύο πλεονεκτήματα: ἀφ' ἑνὸς ἀναπτύσσει ἔτι περισσότερον τὴν εὐγενῇ ἐπιστημονικὴν ἁμίλλαν τῶν σπουδαστῶν, καὶ ἀφ' ἑτέρου καθιστᾷ προσιτὰς καὶ εἰς ἄλλους μελετητὰς τὰς ἐπιτυχεστέρας ἐκ τῶν φροντιστηριακῶν ἐργασιῶν.

Αἱ κατὰ τὸ ἔτος 1937 — 1938 βραβευθεῖσαι καὶ ἐκτυπωθεῖσαι μελέται εἶναι δύο, τούτων δὲ καὶ θὰ κάμωμεν ἐνταῦθα σύντομον ἀνάλυσιν.

I. Ἀ γ λ α ῖ α ς Π α γ κ ἄ λ ο υ : Αἱ μέθοδοι εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην (σελ. 38).

Ἐν ἀρχῇ ἡ δ. Π. ἀσχολεῖται μὲ τὸν καθορισμὸν τῆς θέσεως τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας μεταξὺ τῶν ἐπιστημῶν. Παραθέτουσα τὰς γνώμας, αἵτινες διευπλώθησαν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὑπὸ τῶν Rickert, Stammler καὶ Diehl, συμπεραίνει ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη ὑπάγεται εἰς τὸν κλάδον τῶν ἱστορικῶν ἐπιστημῶν. Εἰσερχομένη ἀκολούθως εἰς τὸ πρόβλημα τῆς μεθόδου, ἀναπτύσσει τὰς ἐφαρμοζομένας εἰς τὰς οἰκονομικὰς ἐπιστήμας μεθόδους, ἥτοι τὴν αἰτιολογικὴν, τὴν περιγραφικὴν καὶ τὴν τελεολογικὴν. Εἰς ἑκάστην τῶν μεθόδων τούτων ἐπιφέρει ἐνδιαφερούσας κριτικὰς παρατηρήσεις.

Ἡ συγγραφεὺς διαγράφει τὰς δυσχερείας, ἐνώπιον τῶν ὁποίων εὐρίσκονται οἱ οἰκονομολόγοι σχετικῶς μὲ τὴν δυνατότητα διατυπώσεως οἰκονομικῶν νόμων ὥς καὶ ἐγκύρων γνώμων περὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Λόγῳ τῶν δυσχερειῶν τούτων ὠρισμένη μερὶς ἐπιστημόνων κατέληξεν εἰς τὴν γνώμην ὅτι ἡ χάραξις προγράμματος οἰκονομικῆς ἐξελίξεως εἶναι ἔργον μᾶλλον τῶν πολιτικῶν ἢ τῶν οἰκονομολόγων.

Ἐν τέλει ἡ δ. Π. συμπεραίνει ὅτι ἡ διάφορος φύσις τῶν μελετωμένων ὑπὸ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης προβλημάτων ἀπαιτεῖ ἴδιον ἑκάστοτε τρόπον ἐρεῦνης. Οὕτω, ἐνῶ ἡ θεωρητικὴ πολιτικὴ οἰκονομία δύναται ἄριστα νὰ ἐξυπηρετηθῇ ὑπὸ τῆς αἰτιολογικῆς μεθόδου καὶ ἡ Οἰκονομικὴ ἱστορία ὑπὸ τῆς περιγραφικῆς, ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ, ἔχουσα σκοπὸν τὴν χάραξιν οἰκονομικῶν κατευθύνσεων, χρησιμοποιεῖ κατὰ κύριον λόγον τὴν τελεολογικὴν μέθοδον.

II. Εὐ α γ γ ἑ λ ο υ Ἀ ρ α χ ω θ ί τ η : Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ νομίσματος ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν διακυμάνσεων (σ. 68).

Ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τῆς μελέτης τοῦ δ. κ. Ἀρ. προσδιορίζει τὴν φύσιν καὶ τὴν ἐννοιαν τῶν οἰκονομικῶν διακυμάνσεων, αἵτινες κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν γνώμην, διακρίνονται εἰς α) τὰς μακραίωνας τάσεις τῆς οἰκονομίας, β) τὰς διακυμάνσεις μακρᾶς διαρκείας, γ) τὰς κυκλικὰς διακυμάνσεις καὶ δ) τὰς ἐποχιακάς.

Ὁ συγγραφεὺς ἀσχολεῖται κυρίως μὲ τὰς κυκλικὰς διακυμάνσεις. Ἀφιερώνει ὅμως καὶ τινὰς σελίδας (9-20) εἰς τὰς διακυμάνσεις μακρᾶς διαρκείας, ὅπου ἐρευνᾷ τὴν ἐπίδρασιν τῆς παραγωγῆς τοῦ χρυσοῦ, τῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν πολέμων ἐπὶ τῶν δύο φάσεων τῶν διακυμάνσεων τούτων, καταλήγων εἰς τὸ πόρισμα ὅτι ἡ ἐπιρροὴ ἑκάστου τῶν παραγόντων τούτων δὲν εἶναι ἀποκλειστικὴ καὶ ὅτι αὐτὴ αὕτη ἢ πρόοδος καὶ ἡ ἐξέλιξις τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς συνεπάγονται ἀναποφεύκτους διαταραχὰς ἐν τῇ οἰκονομίᾳ.

Ἐπιλαμβανόμενος τοῦ κυρίου του θέματος ὁ κ. Ἄρ. ἀναλύει τὰς διαδοχικὰς φάσεις τῶν κυκλικῶν διακυμάνσεων, αἵτινες κατὰ τὸ Γερμανικὸν Institut für Konjunkturforschung, εἶναι τέσσαρες (ὑφεις—ἀνακύμανσις—πλήρης ἔντασις—κρίσις). Τὰς θεωρίας, αἵτινες ἐπεχείρησαν νὰ ἀνεύρουν τὰ αἷτια τῶν διακυμάνσεων, διακρίνει εἰς τρεῖς κατηγορίας, ἦτοι:

α) τὰς δεχομένας αἷτια ἐξωτερικὰ ἢ ἐξωγενῇ (καλαὶ ἢ κακαὶ ἐσοδεῖαι, πόλεμος ἢ εἰρήνη κλπ.),

β) τὰς δεχομένας αἷτια ἐσωτερικὰ ἢ ἐνδογενῇ (θεωρία τῆς ὑπερπαραγωγῆς, θεωρία τῆς ὑποκαταναλώσεως, θεωρία τῆς ὑπερκεφαλαιώσεως καὶ ψυχολογικὴ θεωρία) καὶ

γ) τὰς ἀποδιδούσας τὰς κυκλικὰς διακυμάνσεις εἰς νομισματικὰ αἷτια (ποσοτικὴ θεωρία τοῦ Ricardo, ὡς διευτυπώθη ὑπὸ τοῦ Fisher, θεωρία τοῦ Hahn, θεωρία τοῦ προεξοφλητικοῦ τόκου τοῦ Knut Wicksell καὶ θεωρία τοῦ Hayek περὶ οὐδετέρου νομίσματος).

Ἡ ἀνάλυσις τῶν διαφόρων τούτων θεωριῶν γίνεται μὲ σαφήνειαν καὶ αἱ παρατηρήσεις, τὰς ὁποίας κάμνει ὁ κ. Ἀραχωβίτης δεικνύουν τὴν ἐπαρκῆ αὐτοῦ ἐπιστημονικὴν ὥριμότητα.

Ἐν συμπεράσματι ὁ συγγραφεὺς δηλοῖ ὅτι δὲν τάσσεται μὲ καμμίαν ἐκ τῶν ἐκτεθεισῶν θεωριῶν, καθόσον, ὦν ἐκλεκτικός, ἀποδίδει τὰ ἐξετασθέντα φαινόμενα εἰς τὴν ἐπίδρασιν πολλαπλῶν παραγόντων. Εἰδικώτερον ὡς πρὸς τὸ νόμισμα, παραδέχεται ὅτι αἱ μεταβολαὶ του, παρ' ὅλην τὴν σημασίαν των διὰ τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν, δὲν ἀποτελοῦν τὴν κυρίαν αἷτίαν τῶν οἰκονομικῶν διακυμάνσεων. Παραδέχεται πάντως, ὅτι ἡ κρατικὴ πολιτικὴ δύναται νὰ ἐπιδράσῃ εἰς τρόπον ὥστε αἱ μὲν περίοδοι τῆς ἀνόδου νὰ ἐπιμηκύνωνται, αἱ δὲ τῆς ὑφέσεως νὰ περιορίζωνται καὶ ὡς πρὸς τὴν διάρκειαν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἔντασιν.

Σ. ΑΓΑΠΗΤΙΔΗΣ

Βιβλιοκρισία

ΑΓΓ. Θ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ : Γενική θεωρία τῆς φορολογίας. Ἀθῆναι 1939.

Πολὺ ταχύτερον ἅφ' ὅσον συνειθίσαμεν νὰ τὸ περιμένωμεν ἀπὸ νέους Καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου ἦλθεν εἰς φῶς τὸ νέον, περισπούδαστον σύγγραμμα τοῦ νέου Καθηγητοῦ κ. Ἀγγ. Ἀγγελόπουλου ὑπὸ τὸν τίτλον «Γενική θεωρία τῆς φορολογίας». Εἰς τὰς 320 σελίδας του συγκεντροῦται διεξοδική «ἔρευνα καὶ διαπίστωσις τῶν γενικῶν θεωρητικῶν βάσεων τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς πρὸς ἐντελεστέραν πραγματοποίησιν τῶν ὑπ' αὐτῆς ἐπιδιωκομένων σκοπῶν», διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν φράσιν, διὰ τῆς ὁποίας προλογιζόμενος ὁ συγγραφεὺς καθορίζει τὸ περιεχόμενον τοῦ συγγράμματός του.

Μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, ἡ ἐπιστήμη τῆς δημοσίας οἰκονομίας ὑπέστη μεγίστην ἐπίδρασιν ἔνεκα τῶν πολιτικῶν, οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν συνεπειῶν αὐτοῦ, αἵτινες προσέδωκαν εἰς αὐτὴν νέας κατευθύνσεις, ἀναλόγως πρὸς ὅ,τι συνέβη εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ δημοσίου δικαίου, ἡ ὁποία εἰσέδυσσε βαθύτερον εἰς τὸ ἰδιωτικὸν δίκαιον, συμπεριλαβοῦσα εἰς τὸ περιεχόμενόν της σχέσεις πρότερον θεωρουμένας ἀμεταβλήτως διεπομένας ἀπὸ τὸ ἀτομικὸν δίκαιον, οἷον τυγχάνει τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον.

Ἡ ἐπιστήμη τῆς δημοσίας οἰκονομίας προσέλαθεν, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν προμνησθεισῶν συνεπειῶν καὶ τῶν ἐπιτακτικῶν κοινωνικῶν μεταπολεμικῶν ἀναγκῶν, κατ' ἐξοχὴν δυναμικὸν χαρακτῆρα, ἐκφεύγουσα πλεόν ὀριστικῶς τοῦ στατικοῦ της χαρακτῆρος, ὅστις τὴν προσήλωνεν εἰς ἀφηρημένας (οἰκονομικὰς καὶ δημοσιονομικὰς) ὀρθοδόξους ἀρχὰς καὶ στενώτερον ἤδη περιβαλλομένας ἀπὸ τὸ πλαίσιον τῆς γενικωτέρας οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς πολιτικῆς τοῦ μεταπολεμικοῦ Κράτους, προβάλλει νέα ζητήματα πρὸς ἐξέτασιν καὶ χαράσσει νέας γενικὰς κατευθυντηρίους ἀρχὰς οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ περιεχομένου κοινωνικοοικονομικῆς φύσεως, ἀποβλεπούσας πρωτίστως εἰς τὴν διὰ τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς ἐπίτευξιν τῶν κρατικῶν σκοπῶν καὶ δὴ εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς μεγάλης κοινωνικῆς ὠφελείας καὶ εἰς τὴν ἐξύψωσιν τοῦ ἐπιπέδου τῆς κοινωνικῆς εὐημερίας. Ἐκ τῆς ἐξελίξεως ταύτης προέκυψε νέα ἐπιστήμη τῆς Κοινωνικῆς Οἰκονομίας.

Ὁ κ. Ἀγγελόπουλος διὰ τοῦ συγγράμματός του γίνεται ὁ διδάσκαλος τῆς νέας ταύτης ἐπιστήμης εἰς τὴν ὁποίαν προσδίδει τὸν ὅρον «Κρατική οἰκονομία», ἀντὶ τοῦ ὅρου «δημοσία οἰκονομία», εὐλόγως δεχόμενος ὅτι ὁ νέος οὗτος ὅρος ἀνταποκρίνεται περισσότερον πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως τοῦ Κράτους καὶ τῶν Ὁργανισμῶν τοῦ δημοσίου δικαίου καὶ ὅτι δι' αὐτοῦ ἀποφεύγεται ἡ συχνὰ παρουσιαζομένη σύγχυσις μεταξὺ τῆς ἐπιστήμης τῆς δημοσίας οἰκονο-

μίας, ήτοι τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς καὶ τῆς Κοινωνικῆς Οἰκονομίας, τῆς ὁποίας τμῆμα εἶναι ἡ Κρατικὴ Οἰκονομία.

Εἰς τὴν ἐποχὴν, τὴν ὁποίαν διανύομεν, τῶν μεγάλων μεταμορφώσεων τῆς πολιτικῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς, αἱ ὀρθόδοξοι ἀρχαὶ τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς, κατέστησαν ἀνεπαρκεῖς νὰ ἱκανοποιῶσι τὰς ὁλονέν πολυπλόκους καθισταμένας κοινωνικὰς ἀπαιτήσεις καὶ ἀνάγκας, αἵτινες καλλίτερον ἐξυπηρετοῦνται ὑπὸ τῶν νέων ἐπιστημονικῶν κατευθύνσεων, τῶν ὁποίων μὲ τὴν εὐρύτητα τοῦ ἐπιστημονικοῦ τοῦ πνεύματος καθίσταται διὰ τοῦ συγγράμματός του ἄριστος ἐρμηνευτὴς καὶ διδάσκαλος ὁ κ. Ἀγγελόπουλος.

Δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν περὶ τοῦ συγγράμματος τούτου, ὅτι δὲν εἶναι μόνον πολύτιμος συμβουλὴ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς δημοσιονομικῆς, ὑπὸ εὐρυτάτην ἔννοιαν, ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ ὅτι συσχετίζεται στενῶς πρὸς τὸ φορολογικὸν δίκαιον, τὸ ὁποῖον ἐμπνέεται, καὶ πρέπει νὰ ἐμπνέται ἀπὸ τὰς θεωρίας τῆς ἐπιστήμης.

Τὰ προβλήματα τῆς φορολογίας ἐξετάζει μὲν ὁ κ. Ἀγγελόπουλος, ἀλλ' οὐχὶ ἀφηρημένως, μετὰ τῆς προϋποθέσεως δηλονότι τῶν πολιτικῶν ἐκείνων ἀρχῶν, αἵτινες διέπουν τὴν σύγχρονον ἐποχὴν, καὶ τείνουσιν εἰς τὴν δικαιότεραν κατανομὴν τῶν φορολογικῶν βαρῶν ἐκ πνεύματος φορολογικῆς δικαιοσύνης καὶ οἰκονομικῆς ἰσότητος τῶν βαρῶν τῶν πολιτῶν. Ὡς ἐκ τούτου πραγματεύεται περὶ τῆς δικαιολογητικῆς βάσεως τῆς φορολογίας, ὡς παρεπομένης τῆς περὶ Κράτους θεωρίας καὶ συμπεραίνει, ὅτι ἡ βᾶσις αὕτη εἶναι οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς φύσεως, θεωρεῖ τὸν φόρον ὡς ἓν ὀργανικὸν στοιχεῖον τῆς κοινωνικῆς καὶ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, τοῦ ὁποίου ἡ ὕπαρξις δικαιολογεῖται οἰκονομικῶς ἐκ τῶν ἀναγκῶν τοῦ συνόλου τῆς Κοινωνίας καὶ ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν θὰ ἐξησφαλίζετο ἡ ἀπαιτουμένη παραγωγικότης τοῦ συνόλου τῆς οἰκονομίας καὶ τὸ ὁποῖον καθιστᾷ δυνατὴν τὴν δημοσιονομικὴν δρᾶσιν τοῦ Κράτους, ἣτις ἔχει, ὡς ἀποτέλεσμα, τὴν αὐξήσιν τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος καὶ τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας. Ὁ κ. Ἀγγελόπουλος δέχεται ὡσάυτως τοὺς μὴ δημοσιονομικοὺς σκοποὺς τῆς φορολογίας, χωρὶς ὅμως ν' ἀποκλείῃ τὴν ὑπερεκτίμησιν τῆς συμβολῆς τοῦ φορολογικοῦ παράγοντος, διότι εἰς τὰς καθ' ἑκάστην περιπτώσεις, τὰς ὁποίας λεπτομερῶς ἀνερευνᾷ, ἀνευρίσκει κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν δυσχερείας σημαντικὰς, δυνάμενας ν' ἀνατρέψουν τὴν ἀποτελεσματικότητά τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς. «Πραγματικὴ δὲ ἐξυπηρετήσις τοῦ Κράτους—λέγει—λαμβάνει χώραν, ὡς αὐτοχρόνως ἐξυπηρετεῖται τὸ γενικὸν συμφέρον καὶ προωθεῖται τὸ ἐπίπεδον τῆς κοινωνικῆς εὐημερίας». Δέχεται προσέτι ὡς ἀκλόνητον τὴν δικαιολογητικὴν βᾶσιν τῆς προοδευτικῆς φορολογίας καὶ ὡς ἀνταποκρινομένην ὁλονέν περισσότερον πρὸς τὰς νεωτέρας ἀντιλήψεις τοῦ συγχρόνου Κράτους, χωρὶς νὰ παραλείπῃ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν κατὰ τῆς φορολογίας ταύτης ἀντιρρήσεων καὶ τῶν δυσχερειῶν ἃς ἐμφανίζει ἡ ἐφαρμογὴ τῆς.

Τὰ κεφάλαια τοῦ συγγράμματος τὰ πραγματευόμενα περὶ τῆς ἐννοίας καὶ τῶν σκοπῶν τῆς φορολογίας καὶ τῶν διεπουσῶν αὐτὴν δημοσιονομικῶν καὶ οἰκονομικῶν ἀρχῶν ἐμπνεόμενα ἀπὸ τὰς συγχρόνους κατευθύνσεις τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ φορολογικοῦ δικαίου ἀποτελοῦν διδασκαλίαν

διακρινομένην διὰ τὴν μεθοδικότητα καὶ τὴν σαφήνειαν, ἥτις θὰ χρησιμεύσῃ σπουδαίως εἰς τὴν εὐχερῇ κατανόησιν καὶ ἐκμάθησιν τῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ γενικώτερον εἰς τὴν διάδοσιν τῶν εἰς τὸ διανοούμενον κοινὸν καὶ θὰ ἐπιδράσῃ βαθέως εἰς τὴν διαμόρφωσιν κοινῆς γνώμης καὶ γενικωτέρας κοινωνικῆς περὶ τοῦ φόρου συνειδήσεως μετὰ χρησίμων καὶ ἐπωφελῶν διὰ τὸ κοινωνικὸν σύνολον, ἀποτελεσμάτων.

Ἐπίσης μεγάλην πρακτικὴν ἀξίαν ὀφείλομεν ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὸ τμήμα τοῦ συγγράμματος τὸ περιλαμβάνον τὴν διδασκαλίαν τοῦ κ. Ἀγγελοπούλου, περὶ τῶν ἐπιδράσεων τῆς φορολογίας καὶ τῶν κατ' αὐτῆς ἀντιδράσεων τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας καὶ ἐν γένει περὶ τοῦ φορολογικοῦ συστήματος.

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο τοῦ κ. Ἀγγελοπούλου εἶναι τὸ πρῶτον μεταπολεμικὸν συστηματικὸν ἐπιστημονικὸν ἔργον, καὶ ἀναμφισβητήτως τὸ μᾶλλον ἐνδιαφέρον περὶ τῆς κρατικῆς οἰκονομίας ἐκδοθὲν εἰς ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὸ ὁποῖον δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι καὶ ἐν τῇ διεθνεί ἐπιστημονικῇ βιβλιογραφίᾳ θὰ ἐκτιμηθῇ ὡς μέγιστον παρέχον ἐνδιαφέρον, τόσον διὰ τὴν διδακτικὴν του μέθοδον, ὅσον καὶ διὰ τὴν μετὰ πληρότητος ἐν συνόλῳ ἀνάπτυξιν τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆς φορολογίας καὶ ἐν γένει τῆς συγχρόνου κρατικῆς οἰκονομίας.

Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

JEAN ZARRAS : Le contrôle de l'application des conventions internationales du travail. Paris, 1937, (δημοσιευθὲν εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐκδόσεων τοῦ Institut de Droit Comparé de l'Université de Paris).

Ἡ Διεθνὴς Ὁργάνωσις Ἑργασίας εἶναι, ὡς γνωστόν, ὁ Ὄργανισμός ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον αἱ συνθήκαι τῆς εἰρήνης ἐνεπιστεύθησαν τὴν διεθνῇ συνεργασίαν διὰ τὴν προστασίαν τοῦ ἀνθρωπίνου μόχθου. Τῇ πρωτοβουλίᾳ αὐτῆς τὰ Κράτη—Μέλη τῆς συνωμολόγησαν ἀπὸ τοῦ 1919 καὶ ἐντεῦθεν διεθνεῖς συμβάσεις ἐπὶ διαφόρων ἐργατικῶν ζητημάτων, αἱ ὁποῖαι καὶ ἐγένοντο ἀφορμὴ σοβαρᾶς ἀναπτύξεως τῆς ἐσωτερικῆς νομοθεσίας τῶν Κρατῶν, τὰ ὁποῖα τὰς ἐπεκύρωσαν. Διὰ τῶν συμβάσεων τούτων, πράγματι, τὰ Κράτη ἀναλαμβάνουν ὠρισμένας ὑποχρεώσεις περὶ ἐξασφαλίσεως ἑνὸς ἐλαχίστου ὁρίου ἐργατικῆς προστασίας ἐπὶ ἐκάστου τῶν διεθνῶς ρυθμιζομένων θεμάτων.

Πῶς ὅμως θὰ ἐπιτευχθῇ ἡ τήρησις τῶν ὑποχρεώσεων τούτων ἐκ μέρους τῶν Κρατῶν; Μὲ ποῖα μέσα ἡ Διεθνὴς Ὁργάνωσις Ἑργασίας θὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τοὺς ἐργάτας τοῦ κόσμου τὴν πραγματικὴν ἐφαρμογὴν τῶν ὑπὲρ αὐτῶν λαμβανομένων προστατευτικῶν μέτρων; Τὸ καθιερούμενον σύστημα ἐλέγχου ἐφαρμογῆς τῶν συμβάσεων τί ἀπέδωκε μέχρι σήμερον ἐν τῇ πράξει; Ποῖαι αἱ προσήκουσαι λύσεις εἰς τὰ ὑπάρχοντα κενά; Τὰ ζητήματα ταῦτα εἶναι ἐκτάκτως δυσχερῇ ὅσον καὶ σοβαρά. Ἡ μελέτη τῶν ἐμφανίζει ἐνδιαφέρον ἐξαιρετικόν. Οὐδεὶς ὅμως μέχρι τοῦδε ἐπεχείρησε νὰ μελετήσῃ συστηματικῶς τὸ πολὺπλοκον τοῦτο θέμα.

Εἶναι ἰδιαίτερος εὐχάριστος τὸ γεγονὸς ὅτι ἕλλην ἐπιστήμων, ὁ κ. Ι. Ζάρρας, ἀνέλαβε τὴν μεγάλην αὐτὴν προσπάθειαν. Μὲ τὴν διακρι-

νουςαν αὐτὸν δξύνοιαν καὶ θετικότητα ἐπεξεργάσθη τὸ πλούσιον, καὶ ἐν πολλοῖς ἀνέκδοτον, ὑλικὸν τοῦ Διεθνoῦς Γραφείου Ἑργασίας, τὸ ὁποῖον εἰς τὰς 386 σελίδας τοῦ βιβλίου του ἀναλύει μεθοδικῶς.

Τὸ ὅλον ἔργον διαιρεῖται εἰς πέντε μέρη:

Τὸ πρῶτον μέρος, ἔχον χαρακτῆρα εἰσαγωγικόν, εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ θεσμοῦ τῆς Διεθνoῦς Ὁργανώσεως τῆς Ἑργασίας καὶ τῶν ὑποχρεώσεων τῶν Κρατῶν—Μελῶν αὐτῆς ἐν σχέσει πρὸς τὰς διεθνεῖς συμβάσεις ἐργασίας.

Εἰς τὸ δεύτερον μέρος μελετῶνται τὰ ζητήματα, ἅτινα γεννῶνται περὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν διεθνῶν συμβάσεων ἐργασίας καὶ τὴν ὑποχρέωσιν τῶν Πολιτειῶν πρὸς ἐναρμονισμόν τῆς ἐθνικῆς τῶν νομοθεσίας. Ὁ συγγραφεὺς τονίζει ὅτι οὐδεμίαν οὐσιαστικῶς ἀξίαν ἔχουν αἱ λεγόμεναι «κατ' ἀρχὴν ἐπικυρώσεις», αἱ ὁποῖαι γίνονται διὰ λόγους φαινομενικῆς ἀλληλεγγύης. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο εἰσέρχεται εἰς τὸ κύριον αὐτοῦ θέμα τῶν μέσων ἐλέγχου ἐφαρμογῆς τῶν συμβάσεων.

Εἰς τὸ τρίτον μέρος ὁ κ. Ζάρρας ἐξετάζει ὑφ' ὅλας του τὰς πτυχὰς τὸ σπουδαῖον ζήτημα τοῦ ἀμοιβαίου ἐλέγχου τῶν Πολιτειῶν, καθ' ὃ Διευθυντῆς τοῦ Δ. Γ. Ε. ὑποβάλλει εἰς ἐκάστην σύνοδον τῆς Συνδιασκέψεως περίληψιν τῶν ἐτησίων ἐκθέσεων τῶν Κρατῶν—Μελῶν ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἐπικυρωθεισῶν ὑφ' ἐκάστων συμβάσεων. Πρὸς τὸν σκοπὸν μάλιστα τοῦτον συνεστάθη, ὡς γνωστόν, καὶ εἰδικὴ ἐπιτροπὴ ἐμπειρογνομόνων διὰ τὴν παρακολούθησιν τῆς ἐφαρμογῆς τῶν συμβάσεων.

Εἰς τὸ τέταρτον μέρος ἀναλύονται ἐκτενῶς τὰ δικαστικὰ μέσα ἐλέγχου τῶν συμβάσεων, ἥτοι ἅφ' ἑνὸς αἱ ἀναφοραὶ καὶ αἱ μηνύσεις τῶν Κρατῶν ἐνώπιον τοῦ Δ. Γ. Ε. καὶ ἅφ' ἑτέρου αἱ προσφυγαὶ πρὸς τὸ Διаркὲς Δικαστήριον Διεθνoῦς Δικαιοσύνης, ὅπερ καὶ ἔχει ἀρμοδιότητα ἐκδόσεως καταδικαστικῶν ἀποφάσεων κατὰ τοῦ παραβάντος τὴν σύμβασιν Κράτους. Σωρεία πρακτικῶν ζητημάτων ὑποβάλλεται εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὑπὸ τὴν κριτικὴν ἔρευναν τοῦ συγγραφέως.

Τὸ πέμπτον καὶ τελευταῖον μέρος ἀναφέρεται εἰς τὰ λοιπὰ μέσα τοῦ ἐλέγχου ἐφαρμογῆς τῶν συμβάσεων, ἀναπτύσσονται δὲ μεταξὺ ἄλλων τὰ τῆς ἐρμηνείας καὶ τῆς ἀναθεωρήσεως αὐτῶν.

Διὰ τοῦ ἔργου τούτου ὁ κ. Ζάρρας προσέφερεν εἰς τὴν διεθνῇ βιβλιογραφίαν σπουδαίαν συμβολήν, καθόσον οὗτος ἡρκέσθη ἀπλῶς νὰ ἐπεξεργασθῇ μεθοδικῶς καὶ ἐξαντλητικῶς τὰς διαφόρους ὕψεις τοῦ ἐλέγχου τῆς ἐφαρμογῆς τῶν συμβάσεων· προέβη καὶ ἔτι περαιτέρω: Εἰς τὰ ἀναφυόμενα ἐν τῇ πράξει ζητήματα ἐπεχείρησε νὰ δώσῃ λύσεις ἀναποκρινόμενας καὶ εἰς τὴν ὀρθὴν ἐρμηνείαν τῶν κειμένων καὶ εἰς τὰς πραγματικὰς ἀνάγκας. Ἀναφέρομεν, ἐπὶ παραδείγματι, τὴν λύσιν, τὴν ὁποῖαν προτείνει ἐπὶ τῆς νομικῆς ὑποχρεώσεως πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν συμβάσεων καὶ ἐκ μέρους τῶν Πολιτειῶν, αἵτινες βραδύτερον ἔπαυσαν νὰ εἶναι μέλη τῆς Διεθνoῦς Ὁργανώσεως Ἑργασίας. Ἐξ ἄλλου, εἰς πολλὰ σημεῖα ὁ συγγραφεὺς δίδει σοβαρὰν ὠθησιν πρὸς εὐρυτέρας εἰδικὰς μελέτας ἐπὶ συγκεκριμένων θεμάτων.

Ὅθεν, δικαίως τὸ Ἰνστιτοῦτον τοῦ Συγκριτικοῦ Δικαίου τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων περιέλαβε τὸ ἔργον τοῦτο εἰς τὴν σειρὰν τῶν μονογραφικῶν του, ἐπαξίως δὲ καὶ ἡ Νομικὴ Σχολὴ Παρισίων ἀπένειμεν

εἰς τὸν συγγραφέα του τὸ βραβεῖον Vouters. Ἴδου τί εἶπεν ὁ καθηγητὴς κ. Edouard Dolleans κατὰ τὴν ἐπίσημον τελετὴν τῆς ἀπονομῆς τῶν βραβείων εἰς τὰς ἐκλεκτοτέρας διδακτορικὰς διατριβὰς τοῦ 1937:

«Τὸ θέμα τοῦ κ. Ζάρρα εἶναι νέον καὶ πρωτότυπον, ἥξιζε δὲ νὰ ἀπασχολήσῃ νομομαθὴ εἰδικευμένον εἰς τὰ ἐργατικὰ ζητήματα. Ἡ πνευματικὴ ὠριμότης τοῦ κ. Ζάρρα τῷ ἐπέτρεψε νὰ δώσῃ ἐργασίαν ἀπαράμιλλον, γράφει ὁ καθηγητὴς κ. Qualid εἰς τὴν ἔκθεσίν του. Ὁ κ. Ζ. ὅστις ἦλθεν εἰς Γαλλίαν διὰ νὰ συμπληρώσῃ τὴν ἤδη ἀρτίαν νομικὴν του κατάρτισιν, κατέχει εἰς τὴν ἑλληνικὴν διοίκησιν ἀνωτάτην θέσιν. Ἦνόησε καλῶς ὅτι ἄνευ σοβαρᾶς καὶ ἡλεγμένης ἐφαρμογῆς τῶν διεθνῶν συμβάσεων, ἡ ἐνοποιήσις τῆς νομοθεσίας καὶ τῶν ὄρων συναγωνισμοῦ εἶναι ἀδύνατος. Διαθέτων ἄφθονον ὕλικόν, ἐμελέτησε τὸ λεπτόν τοῦτο θέμα μὲ πνεῦμα ρεαλιστικόν, κριτικόν καὶ διεξοδικόν, τὰ δὲ ἐφόδιά του ταῦτα τοῦ ἐπέτρεψαν, παρὰ τὰς δυσχερείας, νὰ φθάσῃ εἰς λύσεις συνετὰς καὶ ρεαλιστικὰς».

Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι εἰδικοὶ ἐπιστήμονες, ὥς οἱ καθηγηταὶ E. Mahains, J. Kun καὶ H. Wehberg, ἀνέλυσαν εἰς ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ τὴν ἐξαιρετικὴν αὐτὴν ἐργασίαν τοῦ ἑλληνος ἐπιστήμονος.

Σ. ΑΓΑΠΗΤΙΔΗΣ

Dr D. KOLIAS : Die Erbschaftsbesteuerung in Griechenland 1. N. H. Hans Schneider jun : München 1938.

Ἡ ἐπιστήμη τῆς δημοσίας οἰκονομίας ἐν Ἑλλάδι σημειοῖ ἀπὸ τινος χρόνου πρόοδον. Πολλοὶ Ἑλληνες συγγραφεῖς πλουτίζουν τὴν δημοσιονομικὴν βιβλιογραφίαν διὰ μελετῶν ἐπὶ Ἑλληνικῶν θεμάτων γραφομένων καὶ εἰς ξένας γλώσσας καὶ ἐπὶ ὧν τῶν τομέων τῆς ἐπιστήμης τῆς δημοσίας οἰκονομίας. Ἐκ τῶν φορολογικῶν θεμάτων περισσότερο οἱ Ἑλληνες συγγραφεῖς ἔχουν μελετήσει τὰ ζητήματα τῆς φορολογίας τοῦ εἰσοδήματος. Ἡ ὑπὸ κρίσιν μελέτη τοῦ κ. Κόλια διὰ τοῦτο εἶναι περισσότερο ἐνδιαφέρουσα διότι πραγματεύεται τὴν φορολογίαν τῶν κληρονομιῶν ἐν Ἑλλάδι, ἥς ἡ θεωρητικὴ καὶ νομοθετικὴ ἐπεξεργασία παρ' ἡμῖν εἶναι περίωρισμένη¹. Σημειωτέον πρὸς τούτοις, ὅτι ὁ φόρος ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν ἀποτελεῖ τὴν μόνην ἄμεσον ἐπιθάρυνσιν τῆς περιουσίας παρ' ἡμῖν.

Ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει ἐν ἀρχῇ τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1880, ὁπότε κατὰ πρῶτον εἰσῆχθη ὡς τέλος ἐπὶ τῶν αἰτίᾳ θανάτου μεταβιβάσεων καὶ ἐν συνεχείᾳ μετὰ ταῦτα τοὺς δημοσιονομικοὺς, οἰκονομικοὺς καὶ πολιτικοὺς λόγους, οἵτινες ὠδήγησαν εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις τῶν ἐτῶν 1909 καὶ 1919, ὁπότε συμπεριελήφθη καὶ ὁ φόρος οὗτος εἰς τὴν γενικὴν μεταρρύθμισιν τοῦ ὅλου μας φορολογικοῦ συστήματος τῆς ἀμέσου φορολογίας, εἰσαχθείσης τῆς προοδευτικῆς κλιμακωτῆς φορολογίας ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῆς κληρονομικῆς μερίδος καὶ τοῦ βαθμοῦ συγγενείας.

¹ Ἀξιολόγους σελίδας ἀφιερῶ ἐπὶ τοῦ φόρου κληρονομιῶν ὁ Καθηγητὴς Ἀγγελόπουλος εἰς τὴν ἐργασίαν του περὶ ἀμέσου φορολογίας ἐν Ἑλλάδι. Ἀθῆναι 1934.

Ἐκτὸς τούτου διετηρήθησαν καὶ τὰ ἀναλογικὰ τέλη ποικίλλοντα ἀπὸ 2—5 % ἐπὶ τῆς ἀξίας τῆς κληρονομικῆς μερίδος δι' ἃ θὰ ἔδει νὰ καταβληθῇ προσπάθεια συγχωνεύσεως τῶν μετὰ τοῦ φόρου ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν χάριν ἀπλουστεύσεως τῆς φορολογίας.

Ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει ἐπίσης τὸν φόρον ἀπὸ καθαρῶς θεωρητικῆς ἀπόψεως μνημονεύων τὰς θεωρίας τῶν συγγραφέων Wagner, Stein, Rau, Rignapo, Eschenbach, Lotz, Schanz, Scheel, Baron, Haensel καὶ ἄλλων. Τὸν κ. Κόλλια ἀπασχολεῖ περισσότερο ἢ θεωρία τῆς συμμετοχῆς τοῦ Κράτους εἰς τὴν κληρονομίαν διὰ περιορισμοῦ τοῦ δικαιώματος διαθέσεως αἰτία θανάτου καὶ καταργήσεως τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς. Τὴν θεωρίαν ταύτην ἀποκρούει ὁ συγγραφεὺς, καθόσον εἰς τοιοῦτος περιορισμὸς θὰ ἔχῃ ὡς συνέπειαν τὴν ἀποθάρρυνσιν τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας πρὸς ἀποταμίευσιν καὶ δημιουργίαν κεφαλαίου, ὧν ἡ μόρφωσις εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν πρόοδον τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἰδίως ἐν Ἑλλάδι, ὅπου τὰ κεφάλαια σπανίζουν καὶ ἡ κρατικὴ ὀργάνωσις δὲν εἶναι τόσον ἐξελιγμένη, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν ἀτομικὴν πρωτοβουλίαν καὶ δρᾷσιν. Ἡ συμμετοχὴ τοῦ Κράτους εἰς τὴν κληρονομίαν ἐξασφαλίζεται καλλίτερον διὰ τοῦ φόρου ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν. Τὸ Κράτος δικαιούται συμμετοχῆς εἰς τὴν κληρονομίαν, οὐχὶ ἀπλῶς ὡς κυριαρχικὴ ἐξουσία, ὡς εἰς πάντα φόρον ἐμφανίζεται, ἀλλὰ λόγω τῆς συμβολῆς τούτου εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς ἀτομικῆς περιουσίας καὶ διότι ἀκόμη εἰς τὴν σύγχρονον κοινωνικὴν ἐξέλιξιν καὶ ἐπέκτασιν τῆς δράσεως τοῦ κράτους παρέχει τοῦτο πολλὰς ἄλλας ὑπηρεσίας καὶ περιθάλψεις εἰς τὸ ἄτομον, αἵτινες ἄλλοτε παρείχοντο αὐτῷ ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν ἥς τοῦτο μετεῖχε. Εἰς καλῶς ὀργανωμένος φόρος ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν ἐξασφαλίζει ἐμμέσως τὴν δικαίαν συμμετοχὴν τοῦ Κράτους εἰς τὴν κληρονομίαν χωρὶς ν' ἀποθαρρύνῃ τὴν τάσιν πρὸς σχηματισμὸν περιουσίας, πρᾶγμα ὅπερ θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ ἡ ἄμεσος συμμετοχὴ τούτου. Μόνον ὁ κακὸς φόρος ὅφ' οἶανδήποτε μορφήν καὶ ἂν ἐπιβάλλεται, ζημιώνει τὴν πρόοδον τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ἀντιθέτως ἐν καλὸν φορολογικὸν σύστημα πρέπει νὰ τείνῃ εἰς τὸ νὰ συλλάβῃ ὅλας τὰς μορφὰς τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος καὶ πάσας τὰς ἐκδηλώσεις καὶ τὰς πηγὰς πλούτου, νὰ κατανείμῃ δὲ τὰ βάρη τῆς λειτουργίας τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν ἀρχῶν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν ταμιευτικῶν ἀναγκῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐκτὸς δὲ τῶν ἄλλων ὄρων, ποὺ πρέπει νὰ πληρῇ, νὰ εἶναι ἀκόμη ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὸ ὅλον οἰκονομικὸν πρόγραμμα τοῦ Κράτους.

Ὁ φόρος ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν δὲν πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ μόνον ταμιευτικούς σκοπούς. Δύναται νὰ ἔχῃ καὶ κοινωνικοὺς τοιούτους, ἥτοι νὰ ἐπιζητῇ τὴν δικαιοτέραν κατανομήν τοῦ πλούτου μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν τάξεων καὶ τὴν μείωσιν τῶν ἀνισοτήτων, ταῦτα δὲ εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθοῦν διὰ τῆς βαρυτέρας φορολογίας τῶν μεγάλων περιουσιῶν.

Περισσότερον ἐνδιαφέρον ἀπὸ καθαρῶς ἐλληνικῆς ἀπόψεως εἶναι τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τῆς ὑπὸ κρίσιν μελέτης, ὅπου ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει τ' ἀποτελέσματα τοῦ φόρου κληρονομιῶν ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς ἀποδόσεως τούτου εἰς τὸν προϋπολογισμὸν καὶ ὑποδεικνύει βελτιώσεις τῆς φορολογικῆς νομοθεσίας. Ὁ συγγραφεὺς ἐκτὸς τῶν ἄλλων

εὐρίσκει ὡς σκόπιμον τὴν εἰσαγωγὴν παρ' ἡμῖν τοῦ τακτικοῦ φόρου ἐπὶ τῆς περιουσίας (κινητῆς καὶ ἀκινήτου). Κατὰ τὸν συγγραφέα ὁ φόρος οὗτος θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν πληρεστέραν ἐφαρμογὴν καὶ πληρεστέραν ἀπόδοσιν τῶν ὑφισταμένων φόρων ἐπὶ τῶν καθαρῶν προσόδων καὶ κληρονομιῶν. Μία πολὺ μικρὰ ἐτησίᾳ ἐπιβάρυνσις τῆς περιουσίας ἐκτὸς τοῦ ἐσόδου, ὅπερ θὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸ Δημόσιον ταμεῖον θὰ παράσχη εἰς τὴν φοροτεχνικὴν ἀρχὴν καὶ τὴν δυνατότητα τῆς παρακολουθήσεως τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν φορολογουμένων, ἥτις εἶναι ἀναγκαία διὰ τὴν πληρεστέραν καὶ δικαιοτέραν ἐφαρμογὴν παντὸς φορολογικοῦ συστήματος. Τὸ κεφάλαιον ἄλλως τε φορολογούμενον ἐλαφρῶς μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἐκ χαριστικῆς αἰτίας μεταβιβάσεώς του, εἰς οὐδένα φόρον θὰ ὑπαχθῇ, ἂν ἐπιτύχῃ διὰ τῆς καταστρατηγήσεως καὶ διαφύγῃ καὶ τὸν φόρον τοῦτον. Ἀντιθέτως πρὸς τὸ εἰσόδημα, ὅπερ καὶ ἂν διαφύγῃ τοὺς φόρους ἐπὶ τῶν προσόδων θὰ ὑπαχθῇ καταναλισκόμενον εἰς τοὺς βαρεῖς ἐπὶ τῆς καταναλώσεως φόρους. Καίτοι τὸ προτεινόμενον μέτρον ἀπὸ θεωρητικῆς ἀπόψεως δεόν νὰ τύχῃ προσοχῆς, ἐν τούτοις καθ' ἡμᾶς γενικώτερον ἐφαρμοζόμενον θὰ προκαλέσῃ δυσχερείας ἐντὸς τῶν Ἑλληνικῶν συνθηκῶν καὶ ἴσως καταστῇ ἐπιζήμιον ἐν τῇ πράξει λαμβανόμενων ὑπ' ὄψει τῶν συνθηκῶν τῶν φοροτεχνικῶν ὑπηρεσιῶν παρ' ἡμῖν, τοῦ φορολογικοῦ συστήματος καὶ τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας μὴ ἐπιτρεπόντων τοιαύτας περιπλοκάς ἐν τῷ φορολογικῷ συστήματι, τῆς σχετικῆς ἐξισώσεως ἐπερχομένης ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἰσχύοντος συστήματος διὰ τῆς βαρυτέρας φορολογίας τῶν ἐκ κεφαλαίου προσόδων ἀποφευγομένου οὕτω ἀκόμῃ καὶ τοῦ κινδύνου φυγαδεύσεως τῶν κεφαλαίων ἢν θὰ ἐπιφέρῃ εἰς τοιοῦτος φόρος ἐπὶ τῆς περιουσίας. Τὸ μέτρον τοῦτο ἐπὶ ἐνίων στοιχείων περιουσίας μὴ παραγωγικῶν ἢ μὴ μεταβιβαζομένων δύναται βεβαίως νὰ μελετηθῇ καὶ νὰ ἐφαρμοσθῇ.

Ἡ ὅλη ἐργασία τοῦ κ. Δ. Κόλλια εἶναι σαφῆς καὶ συστηματικὴ, ἐκ τοῦ τρόπου διατυπώσεως δὲ τῶν ἀντιλήψεων του εἰς τὰ καθ' ἕκαστον θέματα ἀποδεικνύεται ὅτι οὗτος κατέχει πλήρως τὰ φορολογικὰ ζητήματα θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς λόγῳ τῆς ιδιότητός του ὡς οἰκονομικοῦ ὑπαλλήλου καὶ ἀποτελεῖ ἀξιόλογον συμβολὴν εἰς τὴν μελέτην τῶν φορολογικῶν πραγμάτων τῆς χώρας.

Π. Β. ΔΕΡΤΙΑΝΗΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Β. ΚΟΚΚΑΛΗ: Ἐπιχειρηματικὸν Κέρδος καὶ Ἡμερομίσθιον, Τόμος Α'. Ἐπιχειρηματικὸν Κέρδος. Τεῦχος Πρῶτον. Θεσσαλονίκη, 1938.

Ἐχω ὑπ' ὄψει μου τὸ ἐσχάτως ἐκδοθὲν σύγγραμμα εἰς σχετικῶς ὀγκώδη τόμον ἐκ 210 σελίδων τοῦ κ. Ἀλεξάνδρου Β. Κόκκαλη, Ἐντεταλμένου Ὑφηγητοῦ τῆς Ἰδιωτικῆς Οἰκονομικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης ὑπὸ τὸν ἄνω τίτλον.

Εἰς τὸν πρῶτον τοῦτον τόμον ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται περὶ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ κέρδους, ἐπιφυλασσόμενος εἰς ἐκδοθῆσόμενον δεῦτερον τόμον νὰ πραγματευθῇ περὶ τοῦ ἡμερομισθίου, τῶν ὑπαλληλικῶν μισθῶν καὶ τῶν σχέσεων τούτων πρὸς τὸ ἐπιχειρηματικὸν κέρδος. Εἰς

τὸν ἐν λόγῳ τόμον θὰ ἀσχοληθῇ ἐπὶ πλέον καὶ μὲ τὸ εἰσόδημα τῶν ἀγροτῶν, ἵνα τοιουτοτρόπως δοθῇ ὀλοκληρωτικὴ ἐξήγησις τῶν Νόμων τῶν διεπόντων τὸν καταμερισμὸν τοῦ κοινωνικοῦ προϊόντος.

Ὁ κ. Κόκκαλης εἶναι πολὺ γνωστὸς εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον καὶ δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ τὸν παρουσιάσω.

Τυχάνει εἰς τῶν πολυγραφωτέρων νεωτέρων ἐν Ἑλλάδι συγγραφέων, νεώτατος τὴν ἡλικίαν. Εἶναι ἀκαταπόνητος καὶ ἀκούραστος μαχητής. Αἱ μελέται του τόσον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ὅσον καὶ εἰς τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν, τὰ ἄρθρα του εἰς τὸν Ἑλληνικὸν καὶ τὸν Γερμανικὸν τύπον, τυγχάνουσι πάντοτε εὐμενοῦς ὑποδοχῆς καὶ μεταξὺ τῶν Γερμανῶν Ἑπιστημόνων πάντοτε εὐμενοῦς μνείας. Ὅτι δημοσιεύει δεικνύει τὸν δόκιμον καὶ πρακτικὸν συγγραφέα τὸν ἐξαντλοῦντα τὸ θέμα του καὶ ὑποδεικνύοντα πάντοτε ὀρθὰς λύσεις.

Ὁ κ. Κόκκαλης ἐπεδόθη μετὰ ζήλου, δύναμαι νὰ εἶπω μετ' ἐνθουσιασμοῦ, εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἰδιωτικῆς Οἰκονομικῆς καὶ εἰς τὴν συγγραφὴν μελετῶν σχετικῶν πρὸς τὴν νεωτέραν ταύτην ἐπιστήμην τὴν ὅλως ἐσχάτως εἰσαχθεῖσαν ἐν Ἑλλάδι. Ἐκτὸς ὅμως ταύτης δὲν ὑστέρησε καὶ εἰς ἄλλας μελέτας.

Ἀπασχολήθη μετὰ ζήλου καὶ μετὰ πρόβλημα τῆς ἀνεργίας, τοὺς παράγοντας τῆς παραγωγῆς, τὸν σχηματισμὸν τοῦ πλούτου, τὰς Κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις, τὰς οἰκονομικὰς κρίσεις. Ὅσας ἀνακαλύπτει πολὺπλοκόν τι καὶ γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος ζήτημα περὶ δὲ στρέφονται διχογνωμίαι καὶ δι' ὃ κρίνει ὅτι ἡ ὀρθὴ κατεύθυνσις ὑστερεῖ, ἐπιλαμβάνεται τούτου, ἐφευρίσκων τὸ νέον, δεικνύων τὴν ὀρθὴν ὁδόν, ἀναπτύσσων νέαν θεωρίαν, ἐξευρίσκων τὴν λύσιν. Ἐν παντὶ κατορθώνει νὰ φέρῃ εἰς ἐπαφὴν τὴν Κοινωνικὴν πρὸς τὴν Ἰδιωτικὴν Οἰκονομικὴν ἐξετάζων τὰ θέματα ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν ἀπόψεων. Τοιουτοτρόπως πέραν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης ἐπιτυγχάνει νὰ ἐξευρίσκη καὶ τὰς δεούσας πρακτικὰς ἐφαρμογὰς.

Εἰς τὸν πρόλογον ὁ κ. Κόκκαλης μᾶς καθιστᾷ ἀμέσως ἐνημέρους ὡς πρὸς τὴν μέθοδον τὴν ὁποίαν θὰ χρησιμοποιήσῃ κατὰ τὴν ἔρευναν καὶ καταδεικνύει ποῦ ἔγκειται ἡ πρωτοτυπία ταύτης. Ἐκ παραλλήλου δηλοῖ, ὅτι θὰ ἐξετάσῃ τὸ πρόβλημα τῆς γενέσεως τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ κέρδους ἐν συναφείᾳ πρὸς τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ἐνῶ τὸ συναφές τοῦτο θέμα ἐξεταζόμενον ἀφ' ἑνὸς ὑπὸ τῶν κοινωνικοοικονομολόγων καὶ ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ τῶν ἀκολουθούντων τὴν Ἰδιωτικὴν Οἰκονομικὴν ἐμφανίζεται κεχωρισμένον καὶ ἀσύνδετον ἐξαφανιζομένης οὕτω τῆς ἀναγκαίας συνεκτικότητος καὶ διαφευγούσης τῆς ὀρθῆς λύσεως.

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν ὁ συγγραφεὺς ἐπιλαμβάνεται τῆς ἐρεῦνης τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ κέρδους καὶ φέρει εἰς τὴν δημοσιότητα μελέτας περὶ αὐτοῦ. Τὸ ἐν λόγῳ θέμα πολὺπλοκον, πολυσχιδές, ἐν πάσαις αὐτοῦ ταῖς ἐκδηλώσεσιν ἐκ τῶν μᾶλλον ἀμφισβητούμενων, τὸν ἔχει ἀπασχολήσῃ ἀπὸ τῶν φοιτητικῶν ἐδωλίων καὶ ἔκτοτε συμπληροῦται διὰ τῆς διαρκῶς καταβαλλομένης προσπάθειας, ὅπως πιστοποιηθῇ ἡ ἔρευνα καὶ ἐναρμονισθῇ ἐν τῷ πλασιῳ ἀμφοτέρων τῶν ἐπιστημῶν τῆς Κοινωνικῆς καὶ τῆς Ἰδιωτικῆς Οἰκονομικῆς.

Εἰς τὸ πρῶτον μέρος : « Ἐννοια καὶ Οὐσία τοῦ Ἐπιχειρηματικοῦ Κέρδους » ὁ συγγραφεὺς μας ἐμφανίζει τὰς ἀνυπερβλήτους δυσχερείας, ἐνώπιον τῶν ὁποίων εὐρίσκονται οἱ ἐπιλαμβανόμενοι τῆς ἐρεύνης τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος θέματος καὶ ἐκθέτει τὸ ἀτελές τῶν μεθόδων, αἵτινες ἡκολουθήθησαν καὶ ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων ἡ ἔννοια τοῦ κέρδους παραμένει ἀκαθόριστος, ἀβεβαία καὶ συγκεχυμένη. Ὁ συγγραφεὺς προσπαθεῖ πρωτίστως νὰ καθορίσῃ τὰ χαρακτηριστικὰ ἐκεῖνα σημεῖα περὶ τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφισβήτησις. Εἰς τὸ πρῶτον τοῦτο μέρος τοῦ ἔργου ἐκθέτει ἀπάσας τὰς ὑποστηρικθείσας ἐν Γερμανίᾳ θεωρίας, ἐξετάζει διὰ μακρῶν τὰ ἐν ἐκάστη περιεχόμενα ὀρθὰ στοιχεῖα καὶ ὑποδεικνύει εἰς ποῖα σημεῖα ἐκάστη τούτων πλανᾶται. Ἡ ἔρευνα αὕτη διενεργεῖται ὅλως ἀντικειμενικῶς καὶ ἀπροσώπως ἵνα, ὡς λέγει, ἡ κριτικὴ παραμείνῃ ἔξω πάσης προσωπικῆς εὐθιξίας.

Εἷτα εἰσέρχεται εἰς τὸ ζήτημα τοῦ καθορισμοῦ τοῦ κέρδους καὶ τῆς ἀξίας εἰς τὴν ὅλως ὑποθετικὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν τὰ πάντα παραμένουσιν ὡς ἔχουσιν εἰς τὴν παγκόσμιον οἰκονομίαν (*rebus sic stantibus*) καὶ κατόπιν εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἀξίας ἐφ' ὅσον αὕτη ὑπόκειται εἰς διακυμάνσεις συνδεομένη μεθ' ὠρισμένου τόπου καὶ χρόνου καὶ καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ ἐπιχειρηματικὸν κέρδος δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῶν τεχνικῶν συνδυασμῶν ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐμπορικῆς ἱκανότητος τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ὅτι ἐν τῇ πραγματικότητι πᾶσα ἀξία εἶναι συνδεδεμένη μεθ' ὠρισμένου χρόνου καὶ τόπου.

Τὸ ἐπιχειρηματικὸν κέρδος ἀποτελεῖ τὸ πλεόν (Plus) τὸ ὁποῖον ἀπέκτησεν ἡ ἐπιχείρησις ἐντὸς χρονικοῦ τινὸς διαστήματος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ζημίαν ἣτις παριστᾷ τὸ μείον (Minus), ὁ συγγραφεὺς εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν διαφόρων θεωριῶν δι' ὧν ζητεῖται ἡ ἐξακρίθωσις τῶν συντελεστῶν τῆς προελεύσεως τοῦ κέρδους καὶ οἵτινες ποικίλουν παρὰ τοῖς διαφόροις συγγραφεῦσιν· ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν βλέπουν τοῦτο νὰ προκύπτῃ ἐκ τῆς παραβολῆς τοῦ πλήθους τῶν ἀγαθῶν, ἄλλοι ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν ἀγοραστικῶν τιμῶν, ἢ τῶν τιμῶν ἀποκτήσεως ἢ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων ἢ τῶν τιμῶν τῆς ἡμέρας. Ἐφ' ὅλων τούτων τῶν ζητημάτων ἐκθέτει τὰς διαφόρους γνώμας, ὑποδεικνύων τὰ ὀρθὰ καὶ τρωτὰ ἐκάστης καὶ τὰς ἀντιφάσεις, εἰς ἃς περιπίπτουσιν οἱ διάφοροι συγγραφεῖς, καταλήγοντες πολλάκις εἰς συμπεράσματα ἀντιτιθέμενα εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων ὑποστηρικθεῖσαν θέσιν.

Εἰς τὸ δεύτερον μέρος ὁ συγγραφεὺς εἰσέρχεται εἰς τὴν πληρεστέραν καὶ ἀναλυτικωτέραν ἀνάπτυξιν τῆς ἐννοίας καὶ τῆς οὐσίας τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ κέρδους καὶ θέτει ὠρισμένας κατευθυντηρίους ἀρχὰς πρὸς ἐξακρίθωσιν τούτου, δεικνύων ὅτι εἶναι τὸ πλεόν τῆς ὑλικῆς ἀξίας τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐξαρτώμενον οὐχὶ ἐκ τῶν ἀντικειμένων, ἃ αὕτη κατέχει, ἐκ τοῦ χρήματος, ὅπερ αὕτη κατέχει, ἀλλ' ἐκ τῆς μεγαλυτέρας ἢ μικροτέρας οἰκονομικῆς ἰσχύος καὶ καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ δημιουργία κέρδους ἢ ζημίας ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εὐμενοῦς συνδυασμοῦ, τὸν ὁποῖον παρουσιάζει τὸ κεφάλαιον, ἐν σχέσει πρὸς τὰς προσωπικὰς ιδιότητας τοῦ ἐπιχειρηματίου καὶ ἐκεῖνας τῶν ἐν τῇ ἐπιχειρήσει ἐργαζομένων ὑπαλλήλων.

Μετὰ ταῦτα ἐξετάζει τὰς σχέσεις ἀξίας καὶ τιμῆς, τοῦ κέρδους καθοριζομένου διὰ τῆς ἀξίας τῆς ὀργανικῆς δυνάμεως τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἐν τέλει δίδει τὸν ὅρισμόν τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ κέρδους, ὅπερ συνίσταται εἰς τὴν ἐπιτευχθεῖσαν αὔξησιν τῆς ὀλικῆς ἀξίας τῆς ἐπιχειρήσεως ἐντὸς χρονικοῦ τινὸς διαστήματος.

Εἰς τὸ ΙΙ τμήμα τοῦ δευτέρου μέρους ἐξετάζει ἀναλυτικώτερον καὶ καθορίζει τὴν ἀξίαν τῆς ἐπιχειρήσεως, θέτων τὴν ὀρθὴν ἀρχήν, ὅτι ἡ ἀξία τῶν ἀντικειμένων δὲν ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τῶν ἀναγκῶν τοῦ κατέχοντος αὐτά, ἀλλὰ ἐκ τῆς ἰκανότητός του. Ἀφ' οὗ δὲ ἤδη ἡσχολήθη μὲ τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ κέρδους καὶ ἀνέλυσε τὰς περὶ αὐτοῦ θεωρίας, εἰς τὸ ΙΙΙ τμήμα τοῦ δευτέρου μέρους, ζητεῖ νὰ προσανατολίσῃ τὸν ἀναγνώστην πρὸς τὰς θεωρίας, αἵτινες ἐπεξηγοῦσι τὴν γένεσιν τοῦ κέρδους καὶ πρὸς τοῦτο ἀναπτύσσει τὰς γνώμας τῶν διαφόρων οἰκονομολόγων μετὰ κριτικῆς ἀναλύσεως καὶ δὴ τῶν Ricardo, Hermann, Schumpeter, Mataja, Nichlisch, Marshall, -Böhm-Bawerk, Mangoldt, Gide κ.λ.π.

Ἡ ὑπὸ κρίσιν συγγραφὴ ἀποτελεῖ καλὴν συμβολὴν τόσον εἰς τὴν Ἰδιωτικὴν, ὅσον καὶ εἰς τὴν Κοινωνικὴν Οἰκονομικὴν ὥς ἀμφοτέρας ἐπιστήμας ὁ συγγραφεὺς χαρακτηρίζει ὡς ἀδιάσπαστον σύνολον. Οὕτω καθίσταται τὸ βιβλίον χρήσιμον οὐ μόνον εἰς τοὺς εἰδικοὺς ἐπιστήμονας, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς πρακτικοὺς ἐπιχειρηματίας, διότι οὗτοι ἐν γνώσει τῆς γενέσεως, τῆς ἐννοίας καὶ τῆς οὐσίας τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ κέρδους, θὰ δύνανται ἀσφαλέστερον νὰ καθορίσωσι τὸ κέρδος των, τὸ τῆς περιουσίας των κατὰ τὸ τέλος ἐκάστης χρονικῆς περιόδου.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ ἐν λόγῳ ἔργον ἔσεται βεβαίως συντελεστικόν διὰ τὴν προοδευτικὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐπιστήμης, οὐ μόνον ἐν Ἑλλάδι ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ.

Α. ΣΠΟΥΡΓΙΤΗΣ

J. WILNER SUNDELSON. Budgetary Methods in National and state Governments. New York 1938 σελ. 640 (Special Report of the State tax Commission N° 14.

Τὸ ζήτημα τῆς μελέτης τοῦ τρόπου τῆς καταρτίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῆς καθόλου διαδικασίας κατὰ τὴν ἔγκρισιν, ἐκτέλεσιν καὶ ἔλεγχον αὐτοῦ εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα δημοσιονομικὰ προβλήματα, διότι συνδέεται μὲ τὸ γενικώτερον πρόβλημα τῆς διαχειρίσεως τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐμφανίζεται κατὰ διάφορον τρόπον κατὰ χώρας καὶ κατὰ συνέπειαν ἢ σύγκρισις τῶν διαφόρων προϋπολογισμῶν, ἄνευ προγενεστέρως διερευνήσεως τῆς συνθέσεως τούτων, δύναται συχνὰ νὰ ὀδηγήσῃ εἰς ἐσφαλμένα συμπεράσματα ἐπὶ τῆς δημοσιονομικῆς καὶ εἰδικώτερον τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς. Ὁ κ. J. Wilner Sundelson εἰς τὴν ἀνωτέρω σημειουμένην ἐργασίαν τοῦ ἐπιχειρεῖ συγκριτικὴν ἔρευναν τοῦ τρόπου τῆς διαχειρίσεως τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν εἰς τὰς διαφόρους χώρας μὲ βάσιν τὸ κρατοῦν σύστημα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν.

Ἡ ἔρευνά του ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ διαπιστώσῃ κατὰ πόσον ἡ πρακτικὴ τῶν διαφόρων Κρατῶν ἀπὸ ἀπόψεως καταρτίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι σύμφωνος πρὸς τὰς ἀνεγνωρισμένας ὡς κλασσικὰς ἀρχὰς τοῦ προϋπολογισμοῦ, ποῖαι αἱ ἐκ τούτων ἀποκλίσεις καὶ ποῖα ὑπῆρξεν ἡ ἐπίδρασις τῆς τελευταίας οἰκονομικῆς κρίσεως ἐπὶ τῆς μέχρι τοῦδε ἀκολουθουμένης πολιτικῆς. Ἡ χρησιμοποίησις εὐρείας βιβλιογραφίας, ἡ συγκέντρωσις ἐπαρκῶν στοιχείων ἀπὸ τὰς ἀρμοδίους πηγὰς κατὰ χώρας ἐπιτρέπουν ὥστε ἡ μελέτη νὰ παρουσιάσῃ ἐξαιρετικὴν ἐνημερότητα εἰς τὸ ἐρευνώμενον θέμα καὶ νὰ καθιστᾷ τὴν μελέτην ταύτην — ἀρκετὰ ἄλλως τε ὀγκώδη — ἰδιαιτέρως χρήσιμον διὰ τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὰ δημοσιονομικὰ ἐν γένει προβλήματα.

ΑΓΓ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

ALLAN G. B. FISHER: The clash of Progress and Security London 1935.

Τὸ πρόβλημα τῆς οἰκονομικῆς προόδου καὶ τῶν συωφασμένων πρὸς αὐτὴν οἰκονομικῶν φαινομένων, ἀπασχολεῖ ἤδη ἀπὸ μακροῦ τὴν ἐπιστήμην. Ποῖος εἶναι ὁ ἐνδεικνυόμενος σκοπὸς διὰ τὴν οἰκονομικὴν πολιτικήν; ἡ σταθερότης καὶ ἡ ἀσφάλεια τῆς οἰκονομίας ἢ ἡ τεχνικὴ καὶ οἰκονομικὴ πρόοδος παρὰ τὰς διακυμάνσεις ἃς συνεπάγεται; Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ὁ συγγραφεὺς προσπαθεῖ νὰ δώσῃ μίαν ἀπάντησιν. Ἀφοῦ πρῶτον ἀναλύει τὴν ἔννοιαν τῆς ὕλικης προόδου καὶ τῶν πιθανῶν μεταβολῶν εἰς τὴν ζήτησιν τῶν ἀγαθῶν, προσπαθεῖ νὰ καθορίσῃ τὰς δυνατὰς δυσμενεῖς συνεπεῖας διὰ τοὺς ἰδιώτας, τὰς ὁποίας δύνανται μεθ' ἑαυτῆς νὰ φέρῃ ἡ ὕλική πρόοδος. Εἷτα ἐξετάζει τὰς δυνατότητας προσαρμογῆς, αἵτινες ὑφίστανται εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς παραγωγῆς καὶ καταλήγει ὑποδεικνύων τὰ πρακτικὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων θὰ καταστῇ δυνατὸς ὁ περιορισμὸς τῶν πρὸς χάριν τῆς προόδου παρεχομένων ὑπὸ τῆς ἀνθρωπότητος θυσιῶν.

Ἡ ὅλη μελέτη εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσα, ἕκαστον δὲ κεφάλαιον αὐτῆς εἶναι πλῆρες παρατηρήσεων ἐκ τῆς οἰκονομικῆς πείρας, αἵτινες ἀποδεικνύουσιν ὅτι ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἐμελέτησε βαθέως τὴν οἰκονομικὴν πραγματικότητα. Γενικῶς ἡ μελέτη αὕτη πρέπει ν' ἀναγνωσθῇ ὅχι μόνον ἀπὸ τοὺς μὲ τὰ κυρίως οἰκονομικὰ ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ γενικώτερα κοινωνικὰ ζητήματα ἀσχολουμένους.

Ι. Δ. ΠΙΝΤΟΣ

Βιβλιοκρισίαι

A. PIATIER: L'Économie de guerre. Paris 1939. Librairie Générale de Droit et de jurisprudence, σελ. 304 (μετὰ προλόγου τοῦ ἀντιναυάρχου Castex).

Τὰ θέματα τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ τὰ σχετιζόμενα γενικώτερον μὲ τὴν πολεμικὴν οἰκονομίαν, προσλαμβάνουν ἀπὸ τινος ἰδιαιτέραν σημασίαν. Βεβαίως καὶ εἰς τὸ παρελθόν, ἀκόμη δὲ κατὰ τὴν περίοδον τῶν Ναπολεοντείων πολέμων, ἀπεδίδετο ἰδιαιτέρα σημασία εἰς τὴν οἰκονομικὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου. Τὴν σημασίαν τῆς οἰκονομικῆς προπαρασκευῆς τοῦ πολέμου εἶχε περισσότερο κατανοήσει ὁ Βίσμαρκ, ὅστις τὴν 11 Ἰανουαρίου 1887 εἰς τὸ Reichstag ἔλεγε: «Ὁ πόλεμος τοῦ μέλλοντος εἶναι ὁ οἰκονομικὸς πόλεμος. Ἄς ἔχουν τοῦτο ὑπ' ὄψει τῶν οἱ διάδοχοί μου καὶ ἄς ἀνησυχοῦν, ἵνα εἴμεθα οἰκονομικῶς ἐξωπλισμένοι, ὅταν ἡ ἡμέρα τῆς μάχης θὰ φθάσῃ». Πράγματι τὰ προβλήματα τῆς οἰκονομικῆς προπαρασκευῆς τοῦ πολέμου ὥς καὶ τῆς οἰκονομικῆς διεξαγωγῆς τούτου κατέστησαν φλέγοντα κατὰ τὴν πρόσφατον περίοδον ἰδίως ἐν Γερμανίᾳ καὶ περὶ αὐτὰ ἀνεπτύχθη πλουσιωτάτη ἐπιστημονικὴ φιλολογία, εἰς τρόπον ὥστε ὑποστηρίζεται εὐρύτατα ἐν Γερμανίᾳ — οὐχὶ ὀρθῶς καθ' ἡμᾶς — ὅτι ἡ οἰκονομία τοῦ πολέμου ἢ ἡ πολεμικὴ οἰκονομία ἀποτελεῖ ἴδιον ἀνεξάρτητον κλάδον τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης. Ἡ Γαλλικὴ βιβλιογραφία ὀλιγώτερον ἔχει ἀσχοληθῇ μὲ τὰ θέματα τῆς πολεμικῆς οἰκονομίας. Τὸ ὑπὸ κρίσιν ὅμως ἔργον τοῦ κ. Piatier, ὅστις ἤδη ἔχει γίνει λίαν γνωστὸς καὶ ἐξ ἄλλων λίαν ἀξιολόγων συγγραφῶν του, δὲν ἐμφανίζει ἤδη μόνον μεγάλην ἐπικαιρότητα ἐν μέσῳ τῆς Γαλλικῆς βιβλιογραφίας, ἀλλ' εἶναι ἐν ἑκ τῶν μᾶλλον ἀξιολόγων βιβλίων, ἅτινα ἀναφέρονται εἰς τὰ θέματα τῆς πολεμικῆς οἰκονομίας. Ἡ ἐργασία αὕτη ἐκδίδεται εἰς τὴν σειρὰν τῶν βιβλίων τῆς Collection d' études économiques, οὔσης ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Γάλλου καθηγητοῦ L. Baudin.

Ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τούτου κάμνει λίαν ἐπιτυχεῖς διακρίσεις μεταξὺ τῶν ἐννοιῶν τῆς οἰκονομίας τῆς περιόδου τοῦ πολέμου — (économie du temps de guerre, Kriegs wirtschaft) — «τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστρατεύσεως» — mobilisation économique — Mobil-machung der Wirtschaft) καὶ «τῆς πολεμικῆς οἰκονομίας ἀπὸ τῆς εἰρηνικῆς περιόδου» (économie de guerre dès le temps de paix, Wechrwirtschaft). Ὁ συγγραφεὺς ἀναπτύσσει τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς πολεμικῆς οἰκονομίας, ἅτινα ἐξετάζει ἐν συσχετίσει μὲ τὰς βασικὰς τάσεις τῆς Πολιτικῆς οἰκονομίας καὶ τὰς ἀρχάς, αἵτινες κατευθύνουν εἰς ὅμας τὰς περιόδους τὰ φαινόμενα τῆς Πολιτικῆς οἰκονομίας, ἐπιδεικνύει δὲ βαθύτητα σκέψεως εἰς τὰς διακρίσεις τῶν ἐννοιῶν τούτων. Θὰ ᾔτο ὅμως ἴσως δυνατόν νὰ λάβῃ σαφὴ θέσιν ἐπὶ τῆς θεωρητικῆς ἀπόψεως περὶ ἧς καὶ ἀνωτέρω γράφομεν, ἥτοι κατὰ πόσον ἡ πολεμικὴ οἰκονομία, ἥς ὄντως ἡ διδασκαλία πράγματι κατακτᾷ ἔδαφος εἰς τὰ Πανε-

πιστήμια, ιδίως ἐν Γερμανίᾳ, ἀποτελεῖ ὅμως ἢ ὄχι ἴδιον ἀνεξάρτητον κλάδον τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης ἢ μόνον κατέχει κεφάλαια εἰς τοὺς ἀνεξαρτήτους κλάδους τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης.

Ἐν τῷ δευτέρῳ κεφαλαίῳ ἐξετάζονται αἱ ἀνάγκαι καὶ τὸ οἰκονομικὸν σχέδιον τοῦ πολέμου, ὅπου μεταξὺ ἄλλων ὁ συγγραφεὺς παρέχει πολυτίμους πληροφορίες ἐν σχέσει μὲ τὴν διεύθυνσιν τῆς πολεμικῆς οἰκονομίας ἐν Γαλλίᾳ, Μ. Βρεττανίᾳ, Βελγίῳ, Ἑλβετίᾳ, Ἰταλίᾳ, Ρωσίᾳ καὶ Γερμανίᾳ. Εἰς ἴδιον τρίτον κεφάλαιον ἐξετάζει ὁ κ. Ρ. τὰ προβλήματα τῆς παραγωγῆς εἰς τὴν πολεμικὴν οἰκονομίαν, ὅπου ὁ συγγραφεὺς μελετᾷ τοὺς παράγοντας, οἵτινες κατευθύνουν τὴν παραγωγὴν εἰς τὴν πολεμικὴν οἰκονομίαν, ἀσχολούμενος μὲ τὰ προβλήματα τῆς διευθύνσεως τῆς παραγωγῆς, τῆς σημασίας τῆς βιομηχανίας ἐν καιρῷ πολέμου, τὰς μεθόδους καὶ τὰ συστήματα τῆς διευθύνσεως καὶ χρησιμοποίησεως τῆς παραγωγῆς τῆς ἀναγκαίας διὰ τὸν πόλεμον. Ἴδιον τμήμα ἀφιερώνει εἰς τὸ θέμα τῆς βιομηχανικῆς καὶ γεωργικῆς ἐπιστρατεύσεως, ὅπου ὁ κ. Ρ. ἐξετάζει πάντα τὰ σχετικὰ προβλήματα, ιδίως δὲ τὸ ζήτημα τῶν ἐργατικῶν χειρῶν.

Αἱ μεταφοραὶ ἐν καιρῷ πολέμου ἀπασχολοῦν τὸν συγγραφέα εἰς ἴδιον κεφάλαιον. Ἐν συνεχείᾳ ὁ συγγραφεὺς ἀσχολεῖται διὰ μακρῶν μὲ τὰ θέματα τῆς αὐταρκειᾶς καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, ὡς παραγόντων μείζονος οἰκονομικῆς ἀντοχῆς ἐν τῇ διεξαγωγῇ τοῦ πολέμου, ἐξετάζει δὲ τὰ ἀνακύπτοντα προβλήματα ἐν τῇ ἀντιμετωπίσει τῶν θεμάτων τούτων.

Ὁ συγγραφεὺς ἀκολουθῶς ἀφιερώνει ἴδιον πέμπτον κεφάλαιον εἰς τὸν ἐσωτερικὸν τομέα τῆς πολεμικῆς οἰκονομίας, ὅπου ἐκτενῶς ἐξετάζει τὰ δημόσια οἰκονομικὰ τοῦ πολέμου καὶ τὰ προβλήματα τῆς καλύψεως τῶν δαπανῶν τοῦ πολέμου, εἰσέρχεται ἐν συνεχείᾳ εἰς τὰ προβλήματα τοῦ ἐλέγχου τῶν τιμῶν εἰς τὴν πολεμικὴν οἰκονομίαν καὶ ἐξετάζει τὰς δυσχερείας τοῦ προβλήματος, μελετῶν ἐν συνεχείᾳ τὰ θέματα τῆς κατανομῆς τῶν εἰσοδημάτων ἐν περιόδῳ πολέμου ὡς καὶ τὰ θέματα τῆς κατανομῆς τῶν ἀγαθῶν εἰς τὴν πολεμικὴν οἰκονομίαν καὶ ἐν τέλει διατυπώνει τὰ συμπεράσματα τῆς λίαν περισπυδᾶστος ἐργασίας, ὅπου ιδίως ἐκθέτει τὰ πορίσματα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν παραγόντων τοῦ πολέμου καὶ τῆς διοικητικῆς καὶ οἰκονομικῆς ὁργανώσεως αὐτοῦ.

Ἡ μελέτη αὕτη τοῦ κ. Ρ., ἥτις εἶναι πλουσία εἰς ιδέας, θὰ συμβάλλῃ κατὰ τρόπον μοναδικὸν εἰς τὴν κατανόησιν τῶν προβλημάτων τῆς οἰκονομίας τοῦ πολέμου, τῆς σημασίας αὐτῶν καὶ τῶν δυσχερειῶν του. Εἰς τὴν παροῦσαν σύντομον κριτικὴν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀναλύσωμεν περισσότερον τὸ ἔργον. Ἀξίζει ὅμως τοῦτο νὰ μελετηθῇ ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς οἰκονομολόγους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς στρατιωτικούς, διότι ιδίως κατὰ τὸν παρόντα πόλεμον προσλαμβάνουν μεγαλυτέραν σημασίαν τὰ θέματα τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ καθίστανται μάλιστα περισσότερον περίπλοκα.

Π. Β. ΔΕΡΤΙΑΝΗΣ

ΕΥΑΓΓ. ΑΝ. ΑΒΕΡΩΦ : Συμβολή εις τὴν ἔρευναν τοῦ πληθυσμιακοῦ προβλήματος τῆς Ἑλλάδος, σελ. 446, Ἀθῆναι 1939.

Ὑπὸ τὸν ὥς ἄνω τίτλον ἐδημοσιεύθη ὀγκώδης μελέτη τοῦ διδάκτορος τῆς Σχολῆς Πολιτικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λωζάννης κ. Εὐαγγέλου Ἀν. Ἀβέρωφ. Αὕτη διαιρεῖται εἰς τρία μέρη, εἰς ἃ ἐξετάζονται μετὰ πολλῆς φροντίδος κατόπιν τῶν ἀναγκαιουσῶν παρατηρήσεων

- α) Ἡ φυσικὴ κίνησις τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ,
- β) Ἡ ἑλληνικὴ οἰκονομία ἐν σχέσει μὲ τὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας καὶ
- γ) Τὸ πρόβλημα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἰαπωνίας καὶ τῆς Κίνας.

Ὡς ἐκ τούτων προκύπτει ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἡσχολήθη μὲ θέμα εὐρύτερον ἐκείνου, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ συναγάγῃ τις ἐκ τοῦ τίτλου τῆς μελέτης. Φρονοῦμεν ὅτι θὰ ἦτο προτιμότερα ἢ χωριστὴ μελέτη τοῦ ἀντικειμένου τοῦ τρίτου μέρους, καθ' ὅτι θὰ ἔδιδε τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸν συγγραφέα ὅπως χρησιμοποίησιν εἰς μεγαλυτέραν κλίμακα τὸ ὑπ' αὐτοῦ συγκεντρωθὲν ὕλικόν χωρὶς νὰ ἀναγκασθῇ νὰ συμπύξῃ τὴν ἐπεξεργασίαν του, ὥς κατ' ἀνάγκην ἔκαμεν εἰς τὸ τέλος μιᾶς τόσο μακρᾶς μελέτης.

Οὗτος βασιζόμενος κυρίως εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ Kuczynski ἐκθέτει ἐν τῇ εἰσαγωγῇ διατὶ δὲν δύναται νὰ ἐξαγάγῃ τις συμπεράσματα ἀνταποκρινόμενα εἰς τὰ πράγματα περὶ τῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἐκ μόνης τῆς παρακολουθήσεως τῶν γεννήσεων καὶ τῶν θανάτων, ἐφ' ὅσον ἡ καθ' ἡλικίας καὶ κατὰ φύλα σύνθεσις τοῦ πληθυσμοῦ ἐξασκεῖ σημαντικὴν ἐπίδρασιν. Προτιμότερα εἶναι κατ' αὐτὸν ἢ χρησιμοποίησις 1) τοῦ ποσοστοῦ γενικῆς γονιμότητος, ἥτοι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γεννήσεων τῶν ἀντιστοιχοῦσων εἰς 1000 γυναῖκας 15 ἕως 50 ἐτῶν· 2) τοῦ ἀκαθαρίστου ποσοστοῦ ἀναπαραγωγῆς, ἥτοι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γεννήσεων θηλέων τῶν ἀντιστοιχοῦσων εἰς τὰς ὥς ἄνω 1000 γυναῖκας· 3) τοῦ καθαροῦ ποσοστοῦ ἀναπαραγωγῆς, ἥτοι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰς ἕκαστον νεογέννητον θῆλυ ἀντιστοιχοῦσων γεννήσεων θηλέων, ἀποκαλουμένου συνήθως ποσοστοῦ τοῦ Kuczynski, δι' οὗ ὑπολογίζεται ἡ δύναμις τῆς ἀναπαραγωγῆς κατὰ τὸ παρόν, ἐφ' ὅσον δὲν ἐπέλθῃ μεταβολὴ τις εἰς τὴν δύναμιν τῆς ἀναπαραγωγῆς καὶ εἰς τὴν θνησιμότητα. 4) Τοῦ καταρτισμοῦ πίνακος ἐπιβιώσεως δεικνύοντος πόσα ἐκ 1000 ἀτόμων, γεννηθέντων εἰς ἕν ὠρισμένον ἔτος καὶ ὑποκειμένων εἰς τὴν μέσσην καθ' ἡλικίας θνησιμότητα μερικῶν ἐτῶν τῆς αὐτῆς ἐποχῆς ἐπιζοῦν εἰς κάθε ἔτος ἢ εἰς κάθε πέντε ἔτη τοῦ βίου των. Οὗτος δὲν πρέπει νὰ συγκρίνεται μὲ τὴν μέσσην ἡλικίαν τῶν θανόντων.

Εἰς τὰ τρία κεφάλαια τοῦ πρώτου μέρους ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει ἀκολουθῶς :

α) Τὸ ὕψος καὶ τὴν πιθανὴν ἐξέλιξιν τῆς θνησιμότητος τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, συμπεραίνων ὅτι δύναται νὰ μειωθῇ ἢ παρ' ἡμῖν ὑψηλὴ βρεφικὴ θνησιμότης ἰδίᾳ εἰς τὰς πόλεις καὶ νὰ παραταθῇ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐξυψώσεως τοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου ἢ μέση ἡλικία τοῦ πληθυσμοῦ.

β) Τὸ ὕψος καὶ τὴν πιθανὴν ἐξέλιξιν τῆς γεννητικότητος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος, ὑποστηρίζων ὅτι ναὶ μὲν σήμερον ἡ γεννητικότης μας εἶναι λίαν ἱκανοποιητικὴ, ἀλλ' ὅτι πιθανὸν προσεχῶς νὰ ἐπηρεασθῇ δυσμε-

νῶς ἀπὸ τὰ ἀλλάχοῦ συμβαίνοντα καὶ ἀπὸ τὴν μεγαλυτέραν ὁλονέν ἐπαφήν τῆς ὑπαίθρου μὲ τὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα, ὅπου ἤδη αὕτη περιωρίσθη.

γ) Τὸ ὕψος καὶ τὴν πιθανὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀναπαραγωγῆς τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, καταλήγων εἰς τὴν ἄποψιν ὅτι μετὰ τινὰ ἔτη θὰ ἔχη ἐπέλθῃ μεγάλη αὕξησις τοῦ παροδικῆ μᾶλλον, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο ἐπιβάλλεται πᾶσα ἐνέργεια πρὸς διατήρησίν της, καθ' ὅτι ἄλλως ἢ Ἑλλάς θὰ στερηθῇ τῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὴν πρόοδον αὐτῆς ἐργατικῶν χειρῶν.

Ἡ ἄποψις αὕτη ὁδηγεῖ τὸν συγγραφέα εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς μελέτης του, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀποδεικνύει πόσον ἐπιτυχῶς ἐνεθάθυεν εἰς τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας, τόσον διὰ τῆς αὐτοπροσώπου ἀντιλήψεως, ὅσον καὶ διὰ τῆς παρακολουθήσεως τῶν σχετικῶς διατυπουμένων ἀπόψεων. Οὕτως ὀρθότατα τονίζει ὅτι τὰ συμπεράσματα ἐκ τοῦ δείκτου πυκνότητος κατὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον ἐν γένει ἢ καλλιέργουμένης γῆς καὶ ἐκ τῆς κατὰ κεφαλὰς κατανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἐνδείξεις μόνον παρέχουν καὶ δὲν δύνανται νὰ γίνωνται ἀνεπιφυλάκτως δεκτά. Τὰς δυνατότητας τῆς χώρας πρὸς συντήρησιν ἐνὸς ἐπηυξημένου πληθυσμοῦ καὶ ὑπὸ καλυτέρας βιωτικῆς συνθήκας θεωρεῖ μεγάλας, ἐφ' ὅσον ἢ ἀπόδοσις τῆς γεωργίας, καὶ κατόπιν τῆς βιομηχανίας δύναται νὰ αὐξήσῃ σημαντικῶς, ὡς δεικνύει ἄλλως τε ἢ ἐξέλιξις σχετικῶς τῶν τελευταίων ἐτῶν, ἰδίᾳ ἂν χρησιμοποιηθοῦν ὅλα τὰ διαθέσιμα ὕδατα καὶ γίνουν εἰς μεγάλην κλίμακα βαθεῖαι ἀρώσεις. Τὴν αἰσιοδοξίαν τοῦ ὁ συγγραφεὺς στηρίζει πλὴν τῶν ἄλλων ἐπὶ τῶν σημειωθεισῶν κατὰ τὰ τελευταῖα 25 ἔτη προόδων, παρὰ τὰς ἐμφανισθείσας ἀντιξόους ἐνίοτε περιστάσεις, τοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου τῶν εὐρέων λαϊκῶν στρωμάτων συντελουσῶν ἅφ' ἐνὸς τῆς γεωργικῆς μεταρρυθμίσεως ἅφ' ἑτέρου τῆς κατὰ τὰ τελευταῖα τρία ἔτη ἀσκηθείσης κοινωνικῆς πολιτικῆς, τῆς εἰσροῆς τῶν προσφύγων καὶ πλείστων κεφαλαίων ὡς καὶ τῆς ὑπάρξεως ὠρισμένων ψυχικῶν χαρισμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Μόνον εἰς ὀρεινὰς τινὰς περιφερείας παρετηρήθη συνεπεία ἐιδικῶν αἰτίων στασιμότης ἢ καὶ ἐπιδείνωσις τοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου.

Ἡ ὅλη μελέτη εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσα, καὶ παρέχει πλείστας πληροφορίες εἰς τὸν ἀναγνώστην ἐπὶ ἐνὸς ζητήματος ζωτικοῦ, ἀλλὰ σπανίως διαπραγματευομένου, διαπνέεται δὲ βάσει τῶν διδαγμάτων τῆς ἱστορίας περὶ τῆς παρακμῆς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ τῆς Ρώμης ὡς καὶ τῶν λίαν δυσαρέστων φαινομένων εἰς ὠρισμένας περιοχὰς τῆς Γαλλίας ἐκ τοῦ φόβου περὶ τῶν διὰ τὴν Ἑλλάδα δυσμενῶν συνεπειῶν μιᾶς ἐνδεχομένης μειώσεως τῆς γεννητικότητος εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον. Πρὸς καταπολέμησιν τῆς ὑποδεικνύει μέτρα ἀξιόλογα καὶ δυνάμενα νὰ ἐμβάλουν εἰς σκέψεις.

Δ. Ι. ΔΕΛΙΒΑΝΗΣ

Β. Γ. ΒΑΛΑΩΡΑ : 'Ελληνικοί πίνακες ἐπιθιώσεως, 'Αθήναι 1939.

Μεταξὺ τῶν ἐκδόσεων τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν κατὰ τὸ τρέχον ἔτος 1939 περιλαμβάνονται καὶ οἱ πίνακες ἐπιθιώσεως (καὶ θνησιμότητος) τοῦ 'Ελληνικοῦ πληθυσμοῦ διὰ τὰ ἔτη 1920 καὶ 1928 τοῦ Δρος ἱατροῦ κ. Β. Γ. Βαλαώρα.

Οἱ πίνακες οὗτοι περιλαμβάνουσι, πίνακας ἐπιθιώσεως διὰ τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ, ἀδιακρίτως φύλου καὶ κατὰ φύλα διακεκριμένως διὰ τὰ ἔτη 1920 ἀφ' ἑνός, 1928 ἀφ' ἑτέρου, ἔτι δὲ τὰς περιπύστους βιομετρικὰς σταθεράς, Μέση ζωὴ καὶ Προσδόκιμος ζωὴ κατὰ ἡλικίαν.

Οἱ πίνακες τοῦ κ. Β. Γ. Β., ἐκτὸς ἄλλων, δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἐνέχουσι καὶ διδακτικόν, οἶονεῖ, χαρακτηῖρα, διότι ἡ 'Ελληνικὴ βιβλιογραφία οὐδὲν ἔχει νὰ ἐμφανίσῃ σχετικῶς πρὸς τὰς μεθόδους τῆς καταρτίσεως γενικῶν πινάκων ἐπιθιώσεως (λαϊκῶν ἢ συνόλου πληθυσμοῦ) ἢ εἰδικῶν τοιούτων (ἐπιλογῆς), δι' ὃ καὶ ἡ δημοσίευσίς τούτων πληροῖ, ἀναμφισβητήτως, τὸ ὑπάρχον κενόν. 'Ιδιαιτέρως ὁ κ. Β. Γ. Β. ἐνδιατρίβει ἐπὶ τῶν ἐννοιῶν τῆς μέσης καὶ προσδοκίμου ζωῆς, αἱ ὁποῖαι καίτοι ἀπὸ καθαρῶς ἀναλογιστικῆς ἀπόψεως εἶναι ἄχρηστοι, οὐχ ἥττον ὅμως αὗται ἐμφανίζουσιν ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον ἀπὸ ἀπόψεως βιοστατικῆς ἢ μᾶλλον βιομετρικῆς, καθ' ὅσον αὗται, ἰδίως ἡ δευτέρα, ἀποτελοῦσι τὸν δείκτην τῆς διαπιστώσεως καὶ μετρήσεως τῆς καλυτερεύσεως τῶν συνθηκῶν ἐργασίας καὶ διαβιώσεως ἑνὸς πληθυσμοῦ (ἐπίδρασις ἐργατικῆς νομοθεσίας, κοινωνικῆς προνοίας καὶ πολιτικῆς, ἄσκησις προληπτικῆς ὑγιεινολογικῆς πολιτικῆς, ἀνύψωσις τοῦ Standard of life κλπ.) καὶ ἐπὶ πλέον διότι αὗται χρησιμοποιοῦνται διὰ διεθνεῖς συγκρίσεις. 'Απὸ τῆς ἀπόψεως δὲ ταύτης ἡ ἐργασία τοῦ κ. Β. Γ. Β., εἶναι ἀξία παντὸς ἐπαίνου, διότι οὗτος ἀνεδέχθη ἀποστολὴν ἣτις ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον τῆς ὑπάρξεως ὑφισταμένου πρὸς τοῦτο κρατικοῦ ὀργανισμοῦ, τῆς Γ. Στατιστικῆς 'Υπηρεσίας τῆς 'Ελλάδος, δεδομένου μάλιστα ὅτι τὴν κατάρτισιν λαϊκῶν πινάκων ἐπιθιώσεως ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΧΙΧ αἰῶνος, πανταχοῦ τῆς γῆς, διενεργοῦσι αἱ Στατιστικαὶ Κρατικαὶ 'Υπηρεσίαι, οὐχὶ δὲ ἰδιῶται, εἰς οὓς αὗται ἐνδέχεται νὰ παράσχωσι τὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενα στοιχεῖα.

'Η ἐργασία τοῦ κ. Β. Γ. Β., περιλαμβάνει βραχείαν ἱστορικὴν εἰσαγωγὴν, μεθ' ὃ οὗτος ἀναπτύσσει τὴν χρησιμοποιηθεῖσαν μέθοδον συλλογῆς καὶ ἐπεξεργασίας τῶν ἀνεπεξεργάστων δεδομένων (Bruts). 'Η μέθοδος εἶναι ἀπολύτως γνωστὴ εἰς τοὺς ἐλαχίστους, ἐξ ἐπαγγέλματος, παρ' ἡμῖν ἀναλογιστάς, δεδομένου ὅτι τὸ Textbook τῶν ἀναλογιστῶν τοῦ Λονδίνου ἀφιερῶν διὰ τὰς καθόλου μεθόδους καταρτίσεως πινάκων ἐπιθιώσεως πλέον τῶν 100 σελίδων, ὅλα δὲ τὰ ἐγχειρίδια ἀναλογιστικῶν μαθηματικῶν, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, διεξοδικῶς ἐκθέτουσι τὰς ὡς εἴρηται μεθόδους, χωρὶς νὰ ἀναφέρομεν τὰ εἰδικὰ βιβλία ἅτινα διαθέτει εἰς μέγαν ἀριθμὸν ἡ 'Αλλοδαπὴ Βιβλιογραφία π.χ. The construction of mortality tables τῶν P. Elderton καὶ R. Fippard (1935), τὸ Applications de la statistique à la demographie et à la biologie (1932) τοῦ R. Risser κλπ. Πάντως, ὡς ἀνωτέρω, ἐτονίσθη ἡ μέθοδος αὕτη, ἐκτὸς τῶν ἐλαχίστων εἰδικῶν, τυγχάνει παντελῶς ἄγνωστος.

“Ὅσον ἀφορᾷ νῦν τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν δεδομένων ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἑξῆς:

1) Τὰ δεδομένα τῆς ἀπογραφῆς 1928 ἅτινα ἐχρησιμοποιήθησαν πιστεύομεν ὅτι, ἐπὶ τῶν τελικῶν ἀποτελεσμάτων τῆς διαμορφώσεως τῶν τιμῶν τῶν ποσοστῶν θνησιμότητος $9x$, ἔσχον ἐπίδρασιν ἀλλοιοῦσαν τὸ πραγματικὸν ὕψος αὐτῶν, καθ’ ὅσον ὑφίσταται τὸ ἐνδόσιμον, διὰ νὰ μὴ γράψωμεν ἡ $\theta \epsilon \theta \alpha \iota \acute{o} \tau \eta \varsigma$, τῆς διαφυγῆς ἐκ τῆς κατὰ τὸ 1928 ἀπογραφῆς ἀρκετὰ σοβαροῦ ἀριθμοῦ ἀτόμων, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, ὧν ἡ ἐπίδρασις ἐπὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν $9x$, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀμελητέα.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅμως ὅτι τὸ ἀνωτέρω εἶναι ἀνεξάρτητον τῆς θελήσεως τοῦ κ. Β. Γ. Β., οὐδεὶς δὲ τρόπος διορθώσεως τῆς τυχόν ὑφισταμένης ἐπιδράσεως του ὑφίσταται.

2) Δὲν ἐλήφθη ὑπ’ ὄψει, ἐπίσης, ἡ ἐπίδρασις τῆς παλινოსτήσεως καὶ μεταναστεύσεως ἐπὶ τοῦ πράγματι ὑφισταμένου πληθυσμοῦ τὴν 1ην Ἰουλίου 1928, ἥτις νομίζομεν ὅτι, ἐφ’ ὅσον τὸ ἐφικτόν, δὲν ἔπρεπε νὰ παροραθῇ.

3) Ἡ ἐξομάλυνσις τῶν ἐμπειρικῶν τιμῶν τῶν $9x$, ἐγένετο διὰ παραβολῆς τριτοβαθμίου. Εἶναι γνωστὸν ὅμως ὅτι ἡ ἐξομάλυνσις (Adjustment, smoothing) τῶν P_x ($P_x = 1 - 9x$) μέχρι μὲν τῆς ἡλικίας τῶν 25—26 ἐτῶν γίνεται συναρτήσῃ παραβολῆς βου βαθμοῦ (ἀκεραίου πολυωνύμου βου βαθμοῦ) διὰ τὰς ἀκολουθοῦσας δὲ ἡλικίας διὰ τῆς γνωστῆς ἀναλυτικῆς ἐκφράσεως τοῦ Makeham — Gompertz, ἥτις ἀποτελεῖ, ἐφ’ ὅσον τουλάχιστον εἶναι γνωστὸν σήμερον, τὴν πιστωτέραν, ἀναλυτικῶς, ἀπεικόνισιν τῶν ἐμπειρικῶν δεδομένων, χωρὶς νὰ ληθῶσιν ὑπ’ ὄψει αἱ λοιπαὶ ὑφιστάμεναι ἀναλυτικαὶ ἐκφράσεις τῶν ποσοστῶν ἐπιθιώσεως τῶν Thiele, Oltramare κλπ.

Αἱ ἀνωτέρω παρατηρήσεις φανερόν εἶναι ὅτι οὐδὲ κατ’ ἐλάχιστον μειοῦσι τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας τοῦ κ. Β. Γ. Β., δι’ ἣν οὗτος εἶναι, ἐπαναλαμβάνομεν, ἄξιος παντὸς ἐπαίνου.

Οἱ πίνακες ἐπιθιώσεως τούτου ἀποτελοῦσι πολύτιμον βοήθημα τῆς πτωχωτάτης Ἑλληνικῆς Βιομετρικῆς Βιβλιογραφίας καὶ μέχρι κατάρτισεως ἄλλων τελειοτέρων, θὰ ἀποτελῶσι τὸ μοναδικὸν βοήθημα παντὸς ἐρευνητοῦ, διότι οὗτοι, στηρίζονται ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς πραγματικότητος καὶ μόνον.

Κ. Α. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ